

УНІВЕРСИТЕТ «КРОК»
Навчально-науковий інститут медицини
Кафедра прикладної медицини

Змеул Валентина Павлівна

УДК 504.75:614.7

Дипломна робота

На тему: «Екологічні засади збереження громадського здоров'я в Україні»

Спеціальність 229 Громадське здоров'я

Освітня програма: Громадське здоров'я

Подається на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Дипломна магістерська робота містить результати власних доробок.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ В.П. Змеул
(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник Сабліна Людмила Володимирівна,
кандидат медичних наук, доцент

_____
(прізвище, ім'я, по батькові,
науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ЗБЕРЕЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ.....	8
1.1. Сутність екологізації з позиції збереження громадського здоров'я.....	8
1.2. Дослідження екологічних загроз збереженню громадського здоров'я.....	18
1.3. Перешкоди у розвитку екологізації збереження громадського здоров'я в Україні та шляхи їх усунення.....	33
Висновки до розділу.....	41
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОКРОВСЬКОЇ МІСЬКРАЙОННОЇ ФІЛІЇ ДЕРЖАВНОЇ УСТАНОВИ «ДОНЕЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР КОНТРОЛЮ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ХВОРОБ МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ».....	43
2.1. Загальна характеристика діяльності Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України».....	43
2.2. Аналіз основних показників роботи Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України».....	50
2.3. Дослідження практики впровадження екологічних засад збереження громадського здоров'я у Покровському	

районі та м. Покровську.....	62
Висновки до розділу.....	70
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ЗБЕРЕЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ.....	74
3.1. Формування передумов екологізації збереження громадського здоров'я в Україні.....	74
3.2. Розробка системи екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні.....	81
3.3. Систематизація цілей, завдань і заходів з екологізації збереження громадського здоров'я для територіальної громади міста Покровська та Покровського району.....	90
Висновки до розділу.....	99
ВИСНОВКИ.....	101
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	106
ДОДАТКИ.....	113

ВСТУП

Актуальність теми дослідження.

На сьогоднішній день екологічні питання перетворилися на основу життєдіяльності, набули неабиякого широкого використання у різноманітних галузях виробничої і політико-управлінської діяльності, а також у майже всіх сферах життя. Актуальною є екологізація з позиції дослідження та збереження громадського здоров'я населення в Україні. Оскільки незадовільний стан навколишнього середовища (води, ґрунту, атмосферного повітря), використання застарілих технологій і обладнання на виробництві промисловими підприємствами, відсутність якісної утилізації відходів, проблеми харчування, безпечних технологій діяльності погіршують стан здоров'я людей, показники демографії, народжуваності, смертності і охорони здоров'я, що ставить питання формування та реалізації екологічних засад збереження громадського здоров'я на рівень не тільки необхідних для вирішення в межах країни та її територій, а і щабель світових проблем, що потребують негайного вирішення.

Теоретичне і практичне значення роботи полягає в узагальненні теоретичних, нормативних і практичних напрацювань з формування та систематизації екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні.

Об'єктом дослідження є процес формування екологічних засад збереження громадського здоров'я на прикладі функціонування Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України».

Предметом дослідження є теоретико-методичні, нормативно-правові та практичні аспекти розробки і реалізації екологічних засад і заходів збереження громадського здоров'я в Україні.

Метою роботи є на основі дослідження науково-методичних та законодавчих і регуляторних положень у питаннях розробки екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні, а також аналізу функціонування Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» сформувані та систематизувати екологічні засади і заходи збереження громадського здоров'я в Україні для різних ієрархічних рівнів діяльності.

Відповідно до мети було поставлено та виконано такі **завдання роботи**:

- 1) визначити сутність екологізації з позиції збереження громадського здоров'я;
- 2) дослідити екологічні загрози збереженню громадського здоров'я;
- 3) встановити перешкоди у розвитку екологізації збереження громадського здоров'я в Україні та шляхи їх усунення;
- 4) надати загальну характеристику діяльності Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України»;
- 5) проаналізувати основні показники роботи Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України»;
- 6) дослідити практику впровадження екологічних засад збереження громадського здоров'я у Покровському районі та м. Покровську;
- 7) сформувані передумови екологізації збереження громадського здоров'я в Україні;
- 8) розробити систему екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні;

9) систематизувати цілі, завдання і заходи з екологізації збереження громадського здоров'я для територіальної громади міста Покровська та Покровського району.

Джерела інформації. У процесі підготовки дипломної роботи використання набули різноманітні літературні джерела, в яких висвітлено науково-методичні та нормативно-правові положення з екологізації збереження громадського здоров'я в Україні, а також на певних її територіях. Значна увага під час підготовки роботи приділялась дослідженню законів, постанов, наказів, стратегій і програм, які регламентують діяльність установ сфери громадського здоров'я та питання формування екологічних засад збереження громадського здоров'я. Активного використання набули джерела з інтернет-мережі, інформація з сайтів Верховної ради України, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, Донецької обласної державної адміністрації, Покровської міської ради і державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України».

Методи дослідження. Завдання, які було поставлено в дипломній роботі, виконувались за допомогою використання таких наукових методів: **діалектичний та логічний** – для дослідження теоретичних аспектів екологічних засад збереження громадського здоров'я; **аналізу і синтезу** – для проведення аналізу показників основної діяльності Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України», формування висновків; **системний і комплексний підходи** – для дослідження і формування екологічних засад та заходів збереження громадського здоров'я.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновано формування передумов екологізації збереження громадського здоров'я в Україні, розроблено систему екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні, систематизовано цілі, завдання і заходи з

екологізації збереження громадського здоров'я для територіальної громади міста Покровська та Покровського району. Розроблені положення забезпечать формування та організацію впровадження екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні, дозволять уникнути впливу екологічних загроз, підвищити ефективність дій зі збереження навколишнього середовища, у тому числі для забезпечення здоров'я населення території.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ЗБЕРЕЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

1.1. Сутність екологізації з позиції збереження громадського здоров'я

Наприкінці ХХ століття у світі особливого загострення набули взаємодії людини та природи, коли господарсько-перетворююча діяльність людства за масштабністю та інтенсивністю зрівнялася з природними геологічними процесами і фактично поставила земну цивілізацію на межу екологічної катастрофи. Екологічна криза набула дійсно всеосяжного характеру. Усі природні екосистеми (атмосфера, гідросфера, літосфера і біосфера) зазнали потужного антропогенного тиску. Повсюдною дійсністю стали отруйне повітря і водне середовище, ерозія, засолення та виснаження ґрунтів, загибель лісів, кислотні дощі, озонова діра, загроза зміни енергетичного балансу планети, вичерпність корисних копалин, опустелювання, значна кількість зниклих видів тварин і рослин, різного роду і масштабу техногенні аварії. Хімічне, радіоактивне та інше забруднення природного довкілля викликає різноманітні, нерідко невиліковні захворювання у населення, незворотні зміни в генетичній структурі клітин, що веде до зростання народжуваності неповноцінного покоління.

Не менш загрозлива соціо-екологічна ситуація склалася не тільки в усьому світі, а і в Україні, де впродовж останнього століття було істотно підірвано екологічний потенціал країни з оптимальними природними умовами. Економіка України, яка десятиліттями формувалася без урахування об'єктивних потреб та інтересів її населення, належної оцінки екологічних можливостей

окремих регіонів, стала однією з екологічно забруднених, перенасичена хімічними, металургійними, гірничорудними виробництвами із застарілими технологіями. Абсолютна більшість промислових підприємств пов'язані головним чином з видобутком корисних копалин та початковими стадіями переробки сировини, тобто є нерентабельними, обтяжливими і забруднюючими. Матеріало- і енергоємність таких виробництв у 6-7 разів вище, ніж в індустріально розвинених країнах. Отруйним тягарем на природу та населення України лягають ерозовані, пересичені пестицидами і отрутохімікатами землі і водойми, радіонуклідне випромінювання (після аварії на ЧАЕС). Наслідками такої діяльності в Україні стали погіршення стану громадського здоров'я, призупинення природного відтворення населення, оскільки людей вмирає більше, ніж народжується, значно зросла народжуваність фізично і психічно неповноцінних дітей [60]. Тож стає все більш очевидним той факт, що значне погіршення рівня і якості здоров'я та життя населення має окреслений екологічний контекст. Тому особливої актуальності набуває дослідження питань збереження громадського здоров'я в Україні з позиції екологізації. У першу чергу необхідним є дослідження теоретичних основ екологізації сфери громадського здоров'я.

Поняття «екологія» походить від слів житло і вчення, тобто дослівно означає вчення про житло, про умови життя тих, хто його населяє. Цей термін винайшов німецький природодослідник Е. Геккель, який застосував його для означення напрямку в біології, що вивчає зв'язки і відносини біологічних організмів і популяцій із зовнішнім середовищем. Екологія народилась як біологічна наука про взаємовідносини «організм середовище». Проте з посиленням антропогенного і техногенного тиску на навколишнє середовище стала очевидною недостатність такого підходу. Адже нині немає явищ, процесів, територій, які б не були захоплені цим могутнім впливом.

Інтереси сучасної екології вийшли далеко за біологічні межі. Об'єкт її дослідження еволюціонував від аналізу взаємовідносин «організм – середовище» до взаємовідносин «людина – природа». Екологія перетворилась у розгалужену галузь знань, яка охоплює широкий спектр проблем: від фізіолого-морфологічної та топографічної характеристик об'єктів до особливостей взаємодії людини з природним середовищем.

Екологічними почали називати головним чином проблеми забруднення навколишнього середовища, утилізації відходів, безпечних технологій, демографії, проблеми харчування і охорони здоров'я, моралі і міжнародних відносин. Тобто екологія як наука перетворюється на теоретичний фундамент широкої галузі виробничої і політико-управлінської діяльності.

Угруповання живих організмів, які мешкають на землі, включаючи рослини, тварини і мікроорганізми, утворюють з навколишнім середовищем деяку єдність, тобто систему, в межах якої відбувається процес трансформації енергії та органічної речовини. Такі сукупності в біосфері організмів (біоценозів) і неорганічних компонентів, де здійснюється колообіг речовин, називають **екосистемою**. При відносній стабільності зовнішнього середовища екосистема зберігає стабільність. При змінах у зовнішньому середовищі й у самій екосистемі відбуваються різноманітні зміни, в тому числі самопідтримання і саморегулювання екосистеми. Здатність екосистеми до самопідтримання і саморегулювання називають гомеостазом. Для підтримання гомеостазу, що самокоригується, не потрібно зовнішнього управління [60].

Будь-яка система зазнає впливу величезної кількості чинників, у тому числі природних, екологічних, а також чинників, які виникли завдяки господарській діяльності людини. Екологічні чинники звично підрозділяються на такі основні групи: абіотичні, біотичні та

антропічні. І всі вони впливають на здоров'я людей. А навколишнє середовище являє собою сукупність абіотичного, біотичного та антропічного середовищ, які в сукупності впливають на людей та їх діяльність.

Так, абіотичне середовище - це сукупність природних об'єктів і процесів неживої природи, що справляють на організм людей прямий або опосередкований вплив. Компонентами цього середовища є земля, ґрунт, поверхневі і підземні води, атмосферне повітря і космічний простір, що забезпечують умови існування життя на землі. Якщо більш детально, то це космічні чинники (сонячна радіація, місячне світло, космічні промені та інше); геофізичні чинники (магнітне поле, земне тяжіння, сейсмічність, вулканічна діяльність тощо); кліматичні чинники (світло, газовий склад, температура і вологість повітря, атмосферний тиск, опади); едафічні чинники, зумовлені хімічними і фізичними властивостями ґрунту (надлишок або нестача біоелементів, вологість, вміст природних радіонуклідів); гідрологічні чинники пов'язані з хімічними і фізичними властивостями води (сольовий склад, вміст кисню).

Компонентами біотичного середовища є всі види біорізноманіття та природні об'єкти, складниками яких є живі організми. До найважливіших біотичних чинників, що чинять прямий вплив на здоров'я людини, належать віруси, мікроорганізми й хвороби, що визначають епідеміологічну ситуацію. Це передусім соціально значущі захворювання, які мають не лише медичне, а й соціальне значення (туберкульоз, грип, кір, гепатит, СНІД).

Антропічне середовище – сукупність природних, природно-антропогенних і антропогенних чинників впливу діяльності людини на організм людини. Природними об'єктами антропогенного середовища є природні екосистеми, природні ландшафти та їхні складники, що впливають на здоров'я людей (екотерапія). Природно-антропогенні

об'єкти – природні об'єкти, які змінено внаслідок діяльності людини, а також ті об'єкти, що створено людиною та мають властивості природних об'єктів (національні природні парки, рекреаційні зони). Антропогенні об'єкти – об'єкти, які створено людиною для забезпечення соціальних потреб і які не мають властивостей природних об'єктів (сільськогосподарські угіддя, штучні поля, дендропарки). До складників антропогенного середовища відносять усі види забруднення (хімічне, фізичне, біологічне), перетворення й руйнування природних об'єктів, вичерпання природних ресурсів, глобальні кліматичні впливи. Негативне значення для громадського здоров'я мають вплив великих промислових підприємств, радіоактивний вплив атомних електростанцій, вплив транспортних шляхів, складів з боєприпасами, військових полігонів для випробування зброї та інше.

Науковці стверджують, що вплив складників сучасного антропогенного середовища є різноманітним та характеризується загалом негативною дією. Доказом цього є зростання рівня захворюваності населення. За даними ВООЗ екологічні ризики зумовлюють виникнення понад 100 найнебезпечніших захворювань і щороку вони забирають життя 12,6 млн. людей. Саме тому зменшення антропогенного навантаження на життєве середовище людей є пріоритетним екологічним, економічним і соціальним завданням усіх країн світу.

Дослідження чинників навколишнього середовища дозволило визначити поняття «екологічний стан», під яким розуміють сукупність умов і чинників абіотичної, біотичної природи, що визначають природні процеси в екосистемах і навколишньому середовищі, а також вплив людини на навколишнє середовище. Екологічний стан характеризується кількісними значеннями певних параметрів, за допомогою яких уявляється можливим оцінити вплив оточення на здоров'я і життєдіяльність людини, стан екосистем та інших об'єктів біосфери. До зазначених параметрів можна віднести рівні геофізичних

полів, у тому числі полів концентрацій інгредієнтів, які забруднюють навколишнє середовище, інтенсивність (дозування) температурного, вологісного чинників, коефіцієнти народжуваності, приросту і смертності тієї чи іншої популяції, швидкість природного збільшення популяції і т.п.

Процеси екологізації ґрунтовно вивчають у численних наукових працях. В Україні вони головним чином представлені в наукових працях Я.В.Кульчицького, В.С. Кравціва, Є.В. Мішеніна, І.П. Магазинщиковаї, Л.Р. Лиска,Е.П. Семенюка, І.М. Синякевича, Ю.Ю. Туниці та інших науковців.

Термін «екологізація» набув значного поширення в Україні наприкінці ХХ ст. у наукових працях. Його вживають для визначення словосполучень, які характеризують доброзичливе ставлення до оздоровлення природного довкілля, зокрема таких, як: «екологізація лісокористування», «екологізація науки та освіти», «екологізація суспільного розвитку», «екологізація економічного розвитку», «екологізація соціального і духовного розвитку», «екологізація соціальних і духовних сфер», «екологізація світової економіки», «екологізація національної економіки України», «екологізація системи оподаткування», «екологізація ринкової економічної системи» [16].

У Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 р., яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880-р, поняття «екологізація» вживається в таких дефініціях: «екологізація суспільного розвитку», «екологізація промисловості», «екологізація транспорту», «екологізація енергетики», «екологізація водного господарства», «екологізація сільського господарства», «екологізація лісового господарства». Це є свідченням того, що слово «екологізація» набуло офіційного визнання в Україні [28].

Екологізацію варто розуміти як процес проникнення ідей, знань, законів екології в науку, виробництво, життєдіяльність суспільства, держави [47]. Екологізацію також представляють як процес постійного екологічного удосконалення, який спрямований на ліквідацію екодеструктивних факторів, а, відповідно, і потреби у спеціальних природозахисних і природоохоронних заходах» [32]. Основна ідея екологізації у цих словах полягає в попередженні екодеструктивної діяльності, а не в боротьбі з її наслідками.

Екологізацію будь-яких видів людської діяльності розглядають як систему дій, що забезпечує покращення відтворення, охорони і використання ресурсів довкілля. Екологізація природокористування – це удосконалення економічних відносин, що складаються у процесі взаємодії виробництва з навколишнім середовищем і які спрямовані на підвищення рівня екологічного ефекту на одиницю виробленої споживчої вартості і дають змогу подолати глобальні, національні, регіональні і локальні екологічні загрози.

Екологізація суспільного розвитку – це система принципів та інструментів для всіх сфер земної цивілізації (економічної, екологічної, соціальної, духовної), за допомогою яких регулюється збереження життя на Землі та подолання глобальних екологічних загроз [16].

Екологізація економічної сфери України полягає у послідовній, комплексній трансформації економічних інструментів в інструменти екологічної політики. Процес екологізації економіки – це просочування екологічними вимогами усіх сфер виробничо-господарської діяльності людини з метою попередження або пом'якшення негативного впливу на навколишнє середовище [57]. Науковці вважають, що головними стратегічними цілями розвитку повинні бути [47]:

- екологізація виробництва і всієї системи господарювання;
- екологізація свідомості населення;
- екологізація управління загалом і створення надійних інструментів регулювання відносин у сфері природокористування та цивілізаційних процедур прийняття рішень.

Крім того, звертають увагу на те, що основна ключова ідея екологізації у сфері економіки полягає в тому, щоб перетворити екологічні вироби та послуги у вигідний і привабливий для національної економіки товар [49-50].

Існує та використовується поняття екологізація екологічної сфери, що представлено як інструмент «зеленої» економіки. Екологізація екологічної сфери – це процес, що спрямований на підвищення продуктивності відновлюваних природних ресурсів (екологічних систем) та забезпечення їх екологічної стійкості і захисту від деструктивного впливу антропогенних і природних чинників. Екологізація екологічної сфери України повинна бути спрямована на збереження біологічного і генетичного різноманіття тваринного і рослинного світу і протистояти розповсюдженню неякісного генетичного матеріалу, а також генетично модифікованих тварин і рослин та мікроорганізмів, які призводять до деградації суспільного життя і зниження якості людського і природного капіталу. Екологізація екологічної сфери повинна бути спрямована на захист життя на Землі від космічних загроз, пов'язаних з деструктивними процесами за рамками нашої планети. У наукових працях вона представлена фрагментарно і не охоплює весь комплекс еколого-економічних проблем довкілля. А повинна охопити всі різновиди екологічної політики: лісову, земельну, атмосферну, водну, рекреаційну, ресурсно-сировинну, щодо тваринного світу, щодо екологічної безпеки [51].

Екологізація духовної сфери України повинна охопити всі її різновиди, зокрема, забезпечити екологізацію таких видів політик: етнічну, освітню, міжконфесійну, щодо розвитку культури, щодо розвитку науки, інформаційну, щодо розвитку духовної безпеки. В основу екологізації повинні бути покладені духовні цінності, які об'єднують громадян України і дозволяють їм вистояти в нелегкому протистоянні за збереження етнічної держави і здорового навколишнього природного середовища. В основу екологізації духовної сфери України повинна бути покладена велика народна мудрість наших предків, їх ставлення до природного довкілля.

Екологізація соціальної сфери повинна сприяти, разом з екологізацією економічної і духовної сфери, трансформації споживацької ментальності землян у природоошадну. Екологізацією повинні бути охоплені всі види соціальної політики, зокрема щодо охорони здоров'я, громадського здоров'я, соціального захисту, забезпечення громадян житлом, врегулювання демографічних проблем, зайнятості, урбанізації та соціальної безпеки. Основне завдання соціальної політики – збереження людського роду на Землі, збереження громадського здоров'я, ефективна система охорони здоров'я і соціального забезпечення, підтримання високих стандартів якості життя тощо. Основна проблема глобальної соціальної політики – врегулювання екологічної ніші людини в рамках екологічної сфери Землі.

Як видно, **екологізація громадського здоров'я** є складовою частиною екологізації соціальної сфери та направлена на збереження громадського здоров'я за рахунок покращення навколишнього середовища та використання інших інструментів, що сприяють екологізації суспільного життя. Таким чином було здійснено визначення місця екологізації громадського здоров'я у системі екологізації загалом.

Сучасна парадигма функціонування світової та національних економік не враховує межі екологічних систем та призводить до подальшого поглиблення екологічної кризи, котра наближається до межі неповернення. Людська популяція сягнула такої чисельності, за якої дуже складно знаходитися у рамках планетарних меж, проте такого завдання світова спільнота наразі перед собою навіть не ставить. Очевидно, що сучасні економічні системи повинні функціонувати на принципово нових засадах, котрі базуватимуться на потребі скорочення споживання природних ресурсів довкілля, враховуватимуть їх екологічну та економічну доступність [51].

Процес екологізації природокористування з метою збереження громадського здоров'я повинен охопити всі компоненти природних ресурсів у комплексі (лісові, земельні, водні, рекреаційні, мінеральні, тваринні та інші). У такому разі можна досягти успіху у здійсненні заходів у сфері охорони здоров'я.

Процес екологізації суспільного розвитку передбачає створення не лише таких принципів і інструментів економічної, екологічної і соціальної політики (у тому числі охорони і збереження громадського здоров'я), які будуть спрямовані на подолання глобальних екологічних загроз, але і формування нових суспільних цінностей, які стануть внутрішнім гальмом у людини на шляху до хижого ставлення до природного довкілля, споживацької ментальності, виникнення гострих соціальних конфліктів та егоїстичного ставлення до навколишнього світу в усіх сферах суспільної діяльності.

1.2. Дослідження екологічних загроз збереженню громадського здоров'я

Як було встановлено у попередньому пункті, під екологізацією розуміється зменшення інтегрального екодеструктивного впливу будь-якої діяльності, тобто процесів виробництва та споживання товарів у розрахунку на одиницю сукупного суспільного продукту. Екологізація є більш широким поняттям ніж природоохоронна діяльність, оскільки її ціллю є не охорона природного середовища, а запобігання його пошкодженню через вилучення з діяльності, виробництва і споживання природо-небезпечних процесів і товарів. Екологізація не є синонімом охорони природи, оскільки вона спрямована на екологічне вдосконалення, тобто зниження потреби в охороні природи, через зменшення екодеструктивного впливу.

У зв'язку з тим, що для забезпечення громадського здоров'я необхідним є зменшення екодеструктивного впливу, варто більш детально дослідити його особливості. Так, процеси екодеструктивного впливу можна згрупувати за п'ятьма напрямками:

- забруднення (хімічне, шумове, електромагнітне, теплове, радіаційне, біологічне та ін.);
- порушення ландшафтів (риття котлованів, каналів, оранка ґрунтів, формування відвалів, зміна русел рік, осушення боліт, затоплення територій);
- прямий вплив на організм людини (травматизм, захворювання, підвищення радіаційного фону);
- вплив на характеристики людини як особистості (конвеєрне виробництво, цифровізація, інтенсифікація розумової діяльності);
- прямий негативний вплив на тварин і рослин (їх загибель від транспорту, затоплення і осушення земель та забруднення водойм).

Тому екологізація повинна бути спрямована на зменшення забруднення природного середовища, порушення ландшафтів, негативного впливу на людину, тваринний та рослинний світ.

Більш детально екодеструктивний вплив на громадське здоров'я можна дослідити на основі аналізу екологічних загроз його збереження, які системно охарактеризовані у проекті Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [19].

У таблиці 1.1 наведено основні екологічні загрози збереження громадського здоров'я в Україні та їх причини виникнення.

Таблиця 1.1

**Формулювання комплексу екологічних загроз збереження
громадського здоров'я в Україні**

Назва та коротка характеристика екологічної загрози	Причини виникнення екологічних загроз
1	2
1. Незадовільна якість атмосферного повітря. Фактично дві третини населення країни проживає на територіях, де стан атмосферного повітря не відповідає гігієнічним нормативам, що впливає на загальну захворюваність населення.	Основними забруднювачами атмосферного повітря та джерелами викидів парникових газів в Україні є підприємства добувної і переробної промисловості, теплоенергетики, автотранспорт. Недотримання суб'єктами господарювання норм природоохоронного законодавства та низькі темпи впровадження новітніх технологій.
2. Зміна клімату. Наслідки зміни клімату (потепління, підтоплення, засуха, зростання кількості та інтенсивності екстремальних погодних явищ) одночасно з високим рівнем вразливості окремих верств населення призводять до соціальних та економічних втрат, у тому числі у сфері громадського здоров'я.	Викиди парникових газів є основною причиною зміни клімату. Основними джерелами викидів парникових газів в Україні є промисловість, енергетика і транспорт.
3. Забруднення водних ресурсів. Внаслідок токсичного, мікробіологічного та біогенного забруднення відбувається погіршення екологічного стану річкових басейнів, а також прибережних вод та	Основними джерелами забруднення вод є скиди з промислових об'єктів, неналежний стан інфраструктури водовідведення та очисних споруд, недотримання норм водоохоронних зон,

Продовження табл. 1.1

1	2
територіальних вод Чорного і Азовського морів. Забруднення вод призводить до виникнення різноманітних захворювань населення, зниження загальної резистентності організму і, як наслідок, до підвищення рівня загальної захворюваності, зокрема на інфекційні та онкологічні захворювання.	змив та дренування токсичних речовин із земель сільськогосподарського призначення. Основні речовини, що призводять до забруднення, – сполуки важких металів, сполуки азоту та фосфору, нафтопродукти, феноли, сульфати, поверхнево-активні речовини. Останнім часом зростає забруднення медичними відходами та мікропластиком, яке на сьогодні не контролюється.
4. Нераціональне сучасне використання земельних ресурсів. Водною та вітровою ерозією уражені близько 57 відсотків території України, понад 12 відсотків території держави зазнають підтоплення. За різними критеріями забрудненими є близько 20 відсотків земель України.	Порушення екологічно збалансованого співвідношення між категоріями земель, зменшення території унікальних степових ділянок, надмірна розораність території та порушення природного процесу ґрунтоутворення, використання недосконалих технологій в сільському господарстві, промисловості, енергетиці, транспортній та інших галузях господарства, орієнтація на досягнення коротко- та середньострокових економічних вигод, ігноруючи природоохоронну складову та негативні наслідки у довгостроковій перспективі.
5. Недостатня лісистість, яка становить 15,9 відсотка території України. Погіршення стану насаджень та їх загибелі.	Припинення робіт із створення захисних лісових насаджень на малопродуктивних і деградованих землях та невиконання попереджувальних протипожежних заходів у лісах, що підвищило ризик виникнення лісових пожеж, осередків шкідників і хвороб лісу, всихання лісів і погіршення екологічної ситуації.
6. Надмірне надкористування. Довготривале інтенсивне видобування надр призвело до істотних змін геологічного середовища та виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.	Використання видобувними підприємствами застарілого обладнання, зношеність якого становить до 70 відсотків, відтік кваліфікованих спеціалістів призвели до зниження якості виконання робіт у галузі. Недостатній обсяг фінансування робіт, пов'язаних із зменшенням впливу на навколишнє природне середовище, зумовленого розробкою родовищ та непроведенням рекультивації вироблених ділянок.
7. Вплив надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.	Застарілість основних фондів, зокрема природоохоронного призначення. Великий обсяг транспортування, зберігання і

Закінчення табл. 1.1

1	2
	використання небезпечних речовин. Аварійний стан значної частини мереж комунального господарства. Істотні зміни стану геологічного середовища, зумовлені закриттям нерентабельних гірничих підприємств, гідрогеологічного режиму водних об'єктів, небажанням суб'єктів господарювання здійснювати заходи із запобігання аваріям та катастрофам на об'єктах підвищеної небезпеки. Зміна клімату.
8. Екологічні проблеми Донбасу (затоплення шахт, припинення роботи очисних споруд, пошкодження територій природно-заповідного фонду, забруднення атмосферного повітря та ґрунтів, знищення ландшафтів та рослинності, знищення значних площ лісів). Небезпечні зміни стану довкілля, що спричиняють шкоду здоров'ю та порушують безпеку життєдіяльності.	Військові дії, руйнація інфраструктури та екологічно небезпечних підприємств на тимчасово окупованій території України.
9. Значні обсяги накопичених в Україні відходів. Масове утворення несанкціонованих звалищ та численних порушень законодавства під час поводження з небезпечними відходами.	Відсутність ефективних заходів, спрямованих на запобігання утворенню, перероблення, утилізацію, знешкодження та екологічно безпечно видалення відходів.
10. Нецільове використання та втрата територій і об'єктів природно-заповідного фонду, недостатнє біологічне та ландшафтне різноманіття.	Недосконалість існуючої законодавчої бази, відсутність чітко визначеної стратегії розвитку заповідної справи та недосконалість системи управління нею, низький рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення організації і функціонування природно-заповідного фонду, невідповідність системи охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду сучасним вимогам, низький рівень екологічної освіти та інформованості населення.

Джерело: складено автором при використанні [19]

Однією з найсуттєвіших загроз здоров'я населення України можна назвати **незадовільну якість атмосферного повітря**. Забруднення атмосферного повітря є однією з найгостріших екологічних проблем. Незважаючи на певний спад виробництва в Україні, рівень забруднення атмосферного повітря великих міст і промислових регіонів залишається

стабільно високим. Основними забруднювачами атмосферного повітря та джерелами викидів парникових газів в Україні є підприємства добувної і переробної промисловості, теплоенергетики, автотранспорт. Фактично дві третини населення країни проживає на територіях, де стан атмосферного повітря не відповідає гігієнічним нормативам, що впливає на загальну захворюваність населення. Основними причинами, що зумовлюють незадовільний стан якості атмосферного повітря в населених пунктах, спричиняють концентрацію парникових газів в атмосфері, є недотримання суб'єктами господарювання норм природоохоронного законодавства та низькі темпи впровадження новітніх технологій. *З метою поліпшення якості атмосферного повітря та посилення реагування на наслідки зміни клімату і досягнення цілей сталого низьковуглецевого розвитку всіх галузей економіки Україна має забезпечити виконання ратифікованих міжнародних документів щодо протидії зміні клімату та поліпшення якості атмосферного повітря.*

Наступною загрозою для громадського здоров'я виступає **зміна клімату**. На початку XXI століття світовою спільнотою визнано, що зміна клімату є однією з основних проблем світового розвитку з потенційно серйозними загрозами для глобальної економіки та міжнародної безпеки внаслідок підвищення прямих і непрямих ризиків, пов'язаних з енергетичною безпекою, забезпеченням продовольством і питною водою, стабільним існуванням екосистем, ризиками для здоров'я і життя людей. Рамковою конвенцією Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату визначено основи для розв'язання зазначеної проблеми. Кіотським протоколом до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, ратифікованим Законом України «Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату», визначено кількісні цілі із скорочення викидів парникових газів на період до 2020 року для країн розвинених та з перехідною економікою, до яких належить Україна. У

грудні 2015 року в м. Парижі була прийнята нова глобальна кліматична Паризька угода до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, ратифікована Законом України «Про ратифікацію Паризької угоди». *Відповідно до положень Паризької угоди Україна, як сторона угоди, зобов'язана зробити свій національно-визначений внесок для досягнення цілей сталого низьковуглецевого розвитку всіх галузей економіки та підвищення здатності адаптуватися до несприятливих наслідків зміни клімату, зокрема шляхом скорочення обсягу викидів парникових газів.* Основними джерелами викидів парникових газів в Україні є промисловість, енергетика і транспорт.

Третьою загрозою збереження громадського здоров'я в Україні можна назвати **забруднення водних ресурсів**. Україна є однією з найменш водозабезпечених країн Європи, при цьому водокористування в країні здійснюється переважно нераціонально. Внаслідок токсичного, мікробіологічного та біогенного забруднення відбувається погіршення екологічного стану річкових басейнів, а також прибережних вод та територіальних вод Чорного і Азовського морів. Особливо слід відзначити незадовільний стан причорноморських лиманів, більшість з яких належать до природно-заповідного фонду і є унікальними рекреаційними ресурсами. Підземні води України в багатьох регіонах за своєю якістю не відповідають установленим вимогам до джерел водопостачання, що пов'язано передусім з антропогенним забрудненням, а інтенсивне їх використання призводить до виснаження горизонтів підземних вод. Основними джерелами забруднення вод є скиди з промислових об'єктів, неналежний стан інфраструктури водовідведення та очисних споруд, недотримання норм водоохоронних зон, змив та дренажування токсичних речовин із земель сільськогосподарського призначення. Основні речовини, що призводять до забруднення, – сполуки важких металів, сполуки азоту та фосфору, нафтопродукти, феноли, сульфати, поверхнево-активні речовини.

Останнім часом зростає забруднення медичними відходами та мікропластиком, яке на сьогодні не контролюється. Забруднення вод призводить до виникнення різноманітних захворювань населення, зниження загальної резистентності організму і, як наслідок, до підвищення рівня загальної захворюваності, зокрема на інфекційні та онкологічні захворювання. *Діюча нині система моніторингу вод є неефективною та застарілою, не відповідає сучасним європейським стандартам. Система державного управління у сфері охорони вод потребує невідкладного реформування і переходу до інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом.*

Четвертою загрозою стану громадського здоров'я вважається **нерациональне сучасне використання земельних ресурсів України**, яке не відповідає вимогам раціонального природокористування. Стан земельних ресурсів України близький до критичного. Водною та вітровою ерозією уражені близько 57 відсотків території України, понад 12 відсотків території держави зазнають підтоплення. За різними критеріями забрудненими є близько 20 відсотків земель України. Щороку фіксується майже 23 тисячі випадків зсувів. Унаслідок абразії руйнується до 60 відсотків узбережжя Азовського і Чорного морів та 41 відсоток берегової лінії дніпровських водосховищ. Більш як 150 тисяч гектарів земель порушені внаслідок гірничодобувної та інших видів діяльності. Кількість підземних і поверхневих карстопроявів становить близько 27 тисяч. Причини виникнення такої ситуації мають комплексний характер та історичні передумови. Особливо слід відзначити порушення екологічно збалансованого співвідношення між категоріями земель, зменшення території унікальних степових ділянок, надмірну розораність території та порушення природного процесу ґрунтоутворення, використання недосконалих технологій в сільському господарстві, промисловості, енергетиці, транспортній та інших галузях господарства, орієнтацію на досягнення коротко- та середньострокових

економічних вигод, ігноруючи природоохоронну складову та негативні наслідки у довгостроковій перспективі.

П'ята загроза збереження громадського здоров'я це **недостатня лісистість**, яка становить 15,9 відсотка території України. Ліси на території держави розміщені нерівномірно, від 3,7 відсотка у Запорізькій до 51,4 відсотка у Закарпатській областях. Оптимальним, за європейськими рекомендаціями, є показчик лісистості 20 відсотків, для досягнення якого необхідно створити більше двох мільйонів гектарів нових лісів. Водночас створення нових лісів не повинне здійснюватися шляхом заліснення унікальних степових ділянок. Основними причинами виникнення проблем у лісовій сфері є *недосконалість системи управління та розвитку лісового господарства, відсутність правових та економічних механізмів, стимулювання запровадження природозберігаючих технологій, недосконалість податкової бази, а також нечіткість визначення правового статусу щодо управління землями під полежахисними лісовими смугами*. Координація робіт з охорони та відтворення лісів здійснюється центральними (у лісах державної власності) та місцевими органами виконавчої влади (у лісах комунальної власності). Близько 0,8 мільйона гектарів лісових земель державної власності (у тому числі полежахисні лісові смуги) не надані в користування і віднесені до земель запасу. Нечітке визначення правового статусу щодо управління землями під полежахисними лісовими смугами призводить до істотного погіршення стану насаджень та їх загибелі. Відсутність системи фінансування лісгосподарської діяльності, особливо у східних і південних регіонах України, призвела до припинення робіт із створення захисних лісових насаджень на малопродуктивних і деградованих землях та невиконання попереджувальних протипожежних заходів у лісах, що підвищило ризик виникнення лісових пожеж, осередків шкідників і хвороб лісу, всихання лісів і погіршення екологічної ситуації.

Шоста загроза здоров'ю населення полягає у **надмірному надрокористуванні**. У сфери надрокористування в Україні існують системні проблеми, що становлять реальну загрозу економічній безпеці держави. На території України, яка становить 0,4 відсотка суходолу планети, виявлено до п'яти відсотків усіх мінерально-сировинних ресурсів земної кулі. В Україні виявлено понад 20 тисяч родовищ і рудопроявів з 95 видів корисних копалин, з яких близько 8 тисяч родовищ мають промислове значення і обліковуються Державним балансом запасів. Загальна кількість розроблених родовищ становить близько трьох тисяч. *Водночас неефективне державне управління у цій сфері, відсутність інвестицій, використання видобувними підприємствами застарілого обладнання, зношеність якого становить до 70 відсотків, відтік кваліфікованих спеціалістів призвели до зниження якості виконання робіт у галузі.* Більшість корисних копалин в Україні видобувають у межах кількох головних гірничопромислових регіонів — Донецького, Криворізько-Нікопольського, Прикарпатського. Довготривале інтенсивне видобування надр у цих регіонах призвело до істотних змін геологічного середовища та виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру. Головними чинниками негативного впливу є надзвичайно висока концентрація гірничих підприємств, високий рівень виробленості переважної більшості родовищ, нелегальне видобування бурштину у значних масштабах, що призвело до порушення екосистем, недостатній обсяг фінансування робіт, пов'язаних із зменшенням впливу на навколишнє природне середовище, зумовленого розробкою родовищ та непроведенням рекультивації вироблених ділянок, передусім Полісся. *Перехід до ресурсозберігаючих технологій, повноцінне впровадження оцінки впливу на довкілля, обов'язковість рекультивації та невідворотність відповідальності за порушення природоохоронного законодавства мають стати основними напрямками збалансованого*

використання надр України. Належне державне управління в галузі геологічного вивчення та використання надр, залучення інвестицій сприятимуть збільшенню видобутку гостродефіцитної сировини і підвищенню економічної незалежності та безпеки держави.

Сьомою загрозою здоров'ю та життю населення є те, що на території України зберігається **високий ризик виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру**. Основними причинами виникнення техногенних аварій і катастроф та посилення негативного впливу внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру в Україні є:

- 1) застарілість основних фондів, зокрема природоохоронного призначення;
- 2) великий обсяг транспортування, зберігання і використання небезпечних речовин;
- 3) аварійний стан значної частини мереж комунального господарства;
- 4) недостатня інвестиційна підтримка процесу запровадження екологічно безпечних, ресурсо- та енергозберігаючих технологій, насамперед у металургійній, хімічній, нафтохімічній галузях та енергетиці;
- 5) істотні зміни стану геологічного середовища, зумовлені закриттям нерентабельних гірничих підприємств, гідрогеологічного режиму водних об'єктів, небажанням суб'єктів господарювання здійснювати заходи із запобігання аваріям та катастрофам на об'єктах підвищеної небезпеки та потенційно небезпечних об'єктах тощо.

Ще однією з причин виникнення надзвичайних ситуацій є зміна клімату. Наслідки зміни клімату (потепління, зростання кількості та інтенсивності екстремальних погодних явищ) одночасно з високим рівнем вразливості окремих верств населення призводять до соціальних та економічних втрат сьогодні та в майбутньому. Зокрема, слід відзначити зростання загрози катастрофічних повеней у Карпатах, масштабних

пожеж на торфовищах, підтоплення територій, розширення аридної зони південного регіону, підвищення частоти та тривалості посух, висихання річок та водойм Причорномор'я, Приазов'я, включно з лиманами, перетворення степів південного регіону на пустелі, затоплення прибережних територій та гостру нестачу питної води в центральних, південних і східних регіонах України.

Восьма загроза громадському здоров'ю населення це **екологічні проблеми Донбасу**. Військовими діями, руйнацією інфраструктури та екологічно небезпечних підприємств на тимчасово окупованій території України порушено екологічну рівновагу, що призвело до небезпечних змін стану довкілля, спричинило шкоду здоров'ю та порушило безпеку життєдіяльності для п'яти мільйонів населення на території близько 30 тисяч квадратних кілометрів. Основними загрозами є:

- 1) затоплення шахт та можливість виходу токсичних шахтних вод на поверхню, проникнення у підземні води; загроза потрапляння їх до річки Сіверський Донець та Азовського моря;
- 2) припинення роботи очисних споруд та пошкодження сховищ токсичних та радіоактивних відходів;
- 3) пошкодження територій природно-заповідного фонду;
- 4) забруднення атмосферного повітря та ґрунтів хімічними продуктами внаслідок вибухів боєприпасів;
- 5) знищення ландшафтів та рослинності у зв'язку з використанням військової техніки та будівництвом оборонних споруд;
- 6) знищення значних площ лісів унаслідок викликаних воєнними діями пожеж та неконтрольованих рубок.

Протягом останніх років на зазначених територіях практично відсутня можливість для оцінки пошкоджень природних комплексів та промислових об'єктів, проведення необхідних ремонтних і відновлювальних робіт, а також

здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Проведення екологічного моніторингу стану території Донецької та Луганської областей, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, з можливим залученням міжнародних екологічних експертів з метою оцінки екологічної ситуації, стає все більш актуальним.

Дев'ятою загрозою здоров'ю населення виступають **значні обсяги накопичених в Україні відходів**. А також відсутність ефективних заходів, спрямованих на запобігання їх утворенню, перероблення, утилізацію, знешкодження та екологічно безпечно видалення, поглиблюють екологічну кризу і стають гальмівним фактором розвитку національної економіки. Втрачається вагомий ресурсний потенціал і водночас погіршується і так несприятлива екологічна ситуація. Відсутність дієвого контролю призводить до масового утворення несанкціонованих звалищ та численних порушень законодавства під час поводження з небезпечними відходами. За відсутності роздільного збирання побутових відходів практично не розв'язується проблема поводження з небезпечними відходами, які містяться у складі побутових відходів. У структурі загальних обсягів відходів, що утворилися в державі, відходи I-III класів небезпеки становлять менш як два відсотки загальної кількості. В Україні частка гірничопромислових відходів (розкривних порід та продуктів збагачення корисних копалин) є високою – понад 75 відсотків усіх утворених відходів, з яких на відходи комунальної сфери припадає менш як два відсотки. Фактичні обсяги накопичених відходів перевищують ті, що відображені у статистичній звітності, оскільки збанкрутілі та непрацюючі підприємства, які раніше накопичили значні обсяги відходів, не враховуються під час проведення державних статистичних спостережень. Місця видалення відходів, які розташовані

на території таких підприємств, негативно впливають на стан довкілля. Спостерігається вкрай низький рівень заміщення первинних природних ресурсів за рахунок використання відходів виробництва чи побічних продуктів (у тому числі шлаків). На відміну від європейських держав в Україні дуже низький рівень перероблення та утилізації твердих побутових відходів і високий показник їх захоронення на полігонах. Значна частина полігонів перевантажені і не відповідають природоохоронним та санітарним нормам. Значну загрозу для навколишнього природного середовища та здоров'я людей становлять відходи, що утворилися у процесі медичного обслуговування, переробки сировини тваринного походження, фармакологічної та косметологічної промисловості, які містять небезпечні патогенні та умовно патогенні мікроорганізми, а також відходи електричного та електронного обладнання. *Основою причиною такого стану є недосконала законодавча база, відсутність ефективної системи обліку та звітності, системи моніторингу у сфері управління відходами.* Розв'язання зазначеної проблеми є ключовим завданням у вирішенні питань енерго- та ресурснезалежності держави, економії природних матеріальних та енергетичних ресурсів і завданням державної екологічної політики.

Десята загроза громадському здоров'ю це **нецільове використання та втрата територій і об'єктів природно-заповідного фонду, недостатнє біологічне та ландшафтне різноманіття.** Займаючи менше 6 відсотків площі Європи, Україна володіє близько 35 відсотками її біологічного різноманіття. Біосфера України нараховує більше 70 тисяч видів флори і фауни, зокрема флори – понад 27 тисяч видів, фауни – понад 45 тисяч видів. Протягом останніх років спостерігається збільшення кількості видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України. Україна розташована на перетині міграційних шляхів багатьох видів фауни, через її територію проходять два основні глобальні маршрути міграції диких птахів, а деякі місця

гніздування мають міжнародне значення. Більше 100 видів перелітних птахів охороняються відповідно до міжнародних зобов'язань. З мігруючих видів фауни України більше 130 видів перелітних птахів, 8 видів риб, 3 види морських ссавців, 28 видів рукокрилих охороняються відповідно до міжнародних зобов'язань. До складу природно-заповідного фонду України входять 8246 територій та об'єктів площею 3,98 мільйона гектарів (6,6 відсотка загальної площі країни) та 402,5 тисячі гектарів у межах акваторії Чорного моря. Частка земель природно-заповідного фонду в Україні є недостатньою і залишається значно меншою, ніж у більшості держав – членів Європейського Союзу, де частка таких земель становить у середньому 21 відсоток площі держав – членів Європейського Союзу. За роки незалежності площа природно-заповідного фонду збільшилася у два рази, але цього недостатньо для збереження рідкісних і зникаючих видів рослин та тварин, середовищ їх існування. *Разом з тим недосконалість існуючої законодавчої бази, відсутність чітко визначеної стратегії розвитку заповідної справи та недосконалість системи управління нею, низький рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення організації і функціонування природно-заповідного фонду, невідповідність системи охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду сучасним вимогам, відсутність єдиної системи оплати праці, соціальних гарантій та пільг для їх працівників, низький рівень екологічної освіти та інформованості населення зумовлюють загрозу нецільового використання та втрати територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Значно зросла загроза втрати зарезервованих та перспективних для подальшого заповідання цінних природних комплексів. З метою припинення процесів погіршення стану навколишнього природного середовища необхідно збільшити площі земель екомережі, що є стратегічним завданням для досягнення екологічної збалансованості території України. Збільшення площі національної екомережі має*

насамперед відбуватися в результаті розширення існуючих та створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Основну загрозу біологічному різноманіттю становлять діяльність людини та знищення природного середовища існування флори і фауни. Спостерігається катастрофічне зменшення площі територій водно-болотних угідь, степових екосистем, природних лісів, яке відбувається внаслідок розорювання земель, вирубування лісів з подальшою зміною цільового призначення земель, осушення або обводнення територій, промислового, житлового та дачного будівництва тощо. Поширення неаборигенних видів у природних екосистемах викликає значний дисбаланс у біоценозах. Завдання з охорони біорізноманіття не вирішується під час приватизації земель, підготовки і виконання програм галузевого, регіонального і місцевого розвитку. Відсутність закріплених на місцевості в установленому законом порядку меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду призводить до порушення вимог заповідного режиму. Незадовільними є темпи встановлення у природі (на місцевості) прибережних захисних смуг вздовж морів, річок та навколо водойм, які виконують роль екологічних коридорів. *З метою припинення втрат біологічного різноманіття Україна має врахувати рекомендації міжнародних документів щодо перегляду і оновлення законодавчих та нормативних актів щодо біологічного різноманіття.*

Так, систематизація екологічних загроз, що впливають на громадське здоров'я та життя населення України, а також встановлення причин їх виникнення дозволять комплексно визначити потреби у засадах та заходах екологічного спрямування з метою їх реалізації.

1.3. Перешкоди у розвитку екологізації збереження громадського здоров'я в Україні та шляхи їх усунення

Екологізація сучасного суспільного життя та громадського здоров'я у XXI столітті стала об'єктивною потребою у зв'язку з наявністю різноманітних причин: масштабними викидами парникових газів, що спричинили забруднення довкілля, потеплінням клімату, деструктивною нестійкістю екологічних систем, кризовими явищами у світовій економіці та соціальній сфері [16, 51, 30].

Серед проблем (політичних, екологічних, економічних, соціальних, духовних), що стримують розвиток екологізації громадського здоров'я та сучасного суспільного життя загалом, можна виділити такі [52]:

1. У зв'язку з гострою міжнародною політичною кризою, спричиненою воєнним конфліктом, втрачають суспільну вагу будь-які політичні домовленості, враховуючи і ті, що стосуються екологічних питань. Проблема подолання глобальних екологічних загроз і екологізації громадського здоров'я та сучасного суспільного життя бачиться складнішою через наявність суспільної недовіри до політичних домовленостей як інструментів міжнародної політики.

2. Значна кількість науковців і політиків, а тим більше користувачів природних ресурсів довкілля глибоко не усвідомлюють очевидної істини, що земна цивілізація постала перед реальними, а не міфічними глобальними екологічними загрозами, що можуть призвести до зникнення життя на Землі. Тому заходи, спрямовані на усунення глобальних екологічних загроз у рамках концепції про екологізацію сучасного суспільного життя, повинні бути з відповідними термінами виконання (у рамках тривалості життя теперішнього покоління людей) і прийнятними для

слаборозвинених країн, оскільки вони меншою мірою причетні до сучасних глобальних проблем довкілля;

3. Сучасна світова спільнота зіткнулася з глобальною екологічною кризою, стала екологічним банкрутом, погано керованою сферою, погрузла у віртуальний світ сьогодення. Всі ці процеси гальмують оперативне вирішення складних політичних, економічних, екологічних, соціальних і духовних проблем природного довкілля. Сучасні економічні системи та системи господарювання зіткнулися з руйнівними наслідками глобалістського розвитку, посилили споживацьку ментальність світової спільноти, неефективне використання матеріальних ресурсів, природного і людського капіталу, призвели до соціального і духовного занепаду.

4. Через загострення глобальних екологічних проблем велика моральна відповідальність лягає на науковців і політиків за розробку і відпрацювання заходів, спрямованих на зміцнення екологічної безпеки і посилення екологізації громадського здоров'я і суспільного розвитку. Суть моральної відповідальності полягає не лише в тому, щоб уникнути хибних рекомендацій щодо використання життєво-важливих ресурсів довкілля. Основна проблема полягає в тому, щоб екологічно небезпечні знання не стали фактором дестабілізації суспільного розвитку.

5. Основні сучасні виклики в розрізі окремих діяльності, що гальмують екологізацію сучасного суспільного життя, такі:

– в економічній сфері – недосконала економічна політика, споживацька ментальність світової спільноти і деструктивні глобалістські економічні тенденції розвитку (враховуючи намагання створити світовий уряд);

– в екологічній сфері – недосконала екологічна політика, викиди парникових газів, що зумовлюють потепління клімату, дестабілізація екологічних систем і глобальні екологічні загрози;

– у соціальній сфері – недосконала соціальна політика, проблеми у забезпеченні комфортних умов життя населення, складнощі у працевлаштуванні, зростання чисельності світової спільноти, яка не вкладається в рамки екологічної місткості екологічних систем, не достатньо опрацьовані екологічні засади охорони здоров'я;

– у сфері громадського здоров'я – низька активність заходів з формування здорового способу життя і збереження навколишнього середовища, низька тривалість життя населення, погіршення стану здоров'я населення, висока смертність, нерегламентоване вживання алкоголю, наркотиків, забруднення довкілля.

Сучасний стан розвитку суспільних відносин з постійно зростаючим антропогенним впливом на навколишнє природне середовище вимагає зміни відношення людства до процесів виробництва та споживання товарів. Якщо раніше в основу будь-яких дій людини ставилися економічні пріоритети, то сьогодні на перший план виходять екологічні цілі. Іншими словами, на нинішньому етапі розвитку господарювання і виробництва кожне рішення щодо освоєння нових або модернізації старих виробництв необхідно оцінювати з позиції зменшення негативного впливу на довкілля. Такий підхід називають екологізацією діяльності (виробництва).

У процесі розвитку екологічної свідомості людство пройшло чотири етапи екологізації діяльності (виробництва) [4]:

- 1) розвиток екологічного обладнання;
- 2) екологічно обумовлене вдосконалення технологій;
- 3) підвищення ефективності складових життєвого циклу виробів і послуг;
- 4) виробництво товарів, що обслуговують принципово новий (екологічно зберігаючий) спосіб життя.

Перший етап відноситься до 70-х років ХХ століття і пов'язується з «бумом екологічних споруджень». Наприкінці цього періоду

розвиненим країнам світу в результаті масового застосування очисних споруд, вдалося пом'якшити екологічну ситуацію, яка загострилася через глобальну індустріалізацію світової економіки після 50-тих років ХХ століття. Проте, цей етап вимагав дуже великих витрат на очисне обладнання і зберігання відходів виробництва та зумовив перехід до другого етапу.

Другий етап (застосування маловідходних технологій) припадає на 80-ті роки ХХ століття. Перехід до застосування мало-забруднюючих технологій дав змогу знизити потребу в очисних спорудах і одночасно підвищити ефективність використання виробничих систем та зменшити частку екологічних витрат у загальному обсязі витрат підприємств.

Третій етап (підвищення ефективності) почався у 90-ті роки ХХ століття. В результаті досягнень науки і техніки появились можливості заміни екологонебезпечних речовин і процесів на їх більш ефективні аналоги, знизити питому енергоємність та матеріаломісткість процесів і виробів.

Початок четвертого етапу співпадає з початком III тисячоліття та передбачає екологізацію стилю життя, іншими словами, використання у виробництві та побуті екологічно нешкідливих обладнання, машин, технологій та продуктів.

Україна за рівнем екологізації виробничих процесів значно відстає від розвинутих країн світу (у Німеччині, наприклад, на частку екологічних товарів і послуг припадає близько 60-70 % експортних продажів).

Загалом процеси глобалізації та суспільних трансформацій підвищили пріоритетність збереження довкілля, а отже потребують від України вжиття термінових заходів. Протягом тривалого часу економічний розвиток держави супроводжувався незбалансованою експлуатацією природних ресурсів, низькою пріоритетністю питань

захисту довкілля, що унеможливило досягнення збалансованого (сталого) розвитку. І на сьогоднішній день все ще залишаються у наявності перешкоди на шляху розвитку екологізації збереження громадського здоров'я та життєдіяльності суспільства в Україні (таблиця 1.2).

Для посилення екологічної спрямованості національного виробництва та споживання товарів, а також для екологізації збереження громадського здоров'я в Україні першочергово потрібно вирішити деякі екологічні завдання, у тому числі у сфері громадського здоров'я:

- забезпечити моніторинг навколишнього природного середовища та посилити екологічні вимоги;

- забезпечити збільшення випуску та підвищення якості очисного обладнання, на яке збільшиться попит після підвищення екологічних вимог;

- забезпечити збільшення виробництва та встановлення лічильників води і газу з метою економії енергоносіїв і ресурсів;

- запровадити ресурсозберігаючі (енерго- і матеріалозберігаючі) технології, обладнання і матеріали;

- збільшити випуск засобів індивідуального екологічного моніторингу, захисту та контролю (екологічних індикаторів, фільтрів води та повітря);

- запровадити технології підвищення екологічності виробництва сільськогосподарської продукції (контроль на екологічність насіння, засобів механізації, добрив, засобів захисту рослин та переробки продукції);

- запровадити технології переробки, повторного використання та знешкодження відходів виробництва;

- збільшити питому вагу еколого-інформаційних послуг, екологічно-чистого туризму, розведення декоративних рослин, унікального тваринного світу;

**Перешкоди у розвитку екологізації збереження життя населення
і громадського здоров'я в Україні**

Назва сфери	Назва екологічної перешкоди
Не вірно обрані пріоритети	підпорядкованість екологічних пріоритетів економічній доцільності;
Не достатньо опрацьоване законодавство	неврахування наслідків для довкілля у законодавчих та нормативно-правових актах, зокрема, у рішеннях Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади;
Непропорційна галузева структура народного господарства	переважання ресурсо- та енергоємних галузей у структурі економіки із здебільшого негативним впливом на довкілля, що значно посилюється через неврегульованість законодавства при переході до ринкових умов господарювання;
Застаріле обладнання	фізичне та моральне зношення основних фондів у всіх галузях національної економіки;
Незадовільне екологічне управління	неефективна система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та регулювання використання природних ресурсів, зокрема неузгодженість дій центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, незадовільний стан системи державного моніторингу навколишнього природного середовища;
Недосконалість системи екологічної освіти та просвіти	низький рівень розуміння в суспільстві пріоритетів збереження довкілля та переваг збалансованого (сталого) розвитку;
Низький правопорядок	незадовільний рівень дотримання природоохоронного законодавства та екологічних прав і обов'язків громадян;
	незадовільний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства та не забезпечення невідворотності відповідальності за його порушення;
Брак коштів	недостатнє фінансування з державного та місцевих бюджетів природоохоронних заходів, фінансування таких заходів за залишковим принципом.

Джерело: складено автором при використанні [19]

- збільшити питому вагу власних фармацевтичних засобів на рослинній основі;

- покращити якість та збільшити привабливість курортних зон і оздоровчих закладів.

Загалом розробки та впровадження у дію потребують системні засади і заходи з екологізації збереження громадського здоров'я та забезпечення екологічно збалансованого природокористування. У цьому напрямку варто дослідити вітчизняні напрацювання.

Так, у 2011 році було затверджено основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року [20], де було ідентифіковано основні екологічні проблеми в Україні та відображено їх вплив на життя і здоров'я населення. Також у цьому документі наведено положення національної екологічної політики України (мета, принципи, стратегічні цілі і завдання, інструменти та етапи реалізації, а також моніторинг виконання та показники ефективності і очікувані результати виконання стратегії).

У вересні 2015 року було ухвалено Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року». В Україні було розроблено національну систему цілей сталого розвитку, що має забезпечити [19]:

1) підґрунтя для подальшого планування розвитку України, подолання дисбалансів, які існують в економічній, соціальній та екологічній сферах;

2) забезпечити такий стан довкілля, що сприятиме якісному життю і благополуччю нинішніх та прийдешніх поколінь;

3) створити необхідні умови для суспільного договору між владою, бізнесом і громадянським суспільством щодо підвищення якості життя громадян і гарантування соціально-економічної та екологічної стабільності;

4) досягнути високого рівня освіти та охорони громадського здоров'я;

- 5) упровадження регіональної політики, яка базуватиметься на гармонійному поєднанні загальнонаціональних і регіональних інтересів;
- б) збереження національних культурних цінностей і традицій.

У 2019 році було розроблено та впроваджено у дію основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року [19]. У цьому документі також вказані існуючі проблеми та сучасний стан довкілля в Україні; мета, засади, принципи та інструменти державної екологічної політики; її стратегічні цілі та завдання; етапи реалізації державної екологічної політики; моніторинг та оцінка виконання та наведено показники оцінки реалізації державної екологічної політики.

Згідно з нормативно закріпленими у вказаних законодавчих актах положеннях, можна відзначити, що свої розробки потребують не тільки екологічні засади на рівні країни в цілому, а і такі, що адаптовані до специфічних особливостей функціонування її територій. Відмінності соціально-економічного розвитку регіонів України зумовлюють нерівномірне техногенне навантаження на навколишнє природне середовище. Передбачається, що положення Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року і розроблені на її основі та з урахуванням завдань Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України, національні плани дій будуть інтегровані в регіональні програми соціально-економічного розвитку та деталізовані на рівні регіональних планів дій з охорони навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя, на основі яких будуть розроблені місцеві плани дій з охорони навколишнього природного середовища, підготовлені на рівні територіальних громад, міських, сільських та селищних рад. За результатами виконання місцевих планів дій передбачається посилити значення органів місцевого самоврядування у процесі реалізації

державної екологічної політики, визначити напрями її вдосконалення з урахуванням регіональної специфіки.

У зв'язку з цим окремого, більш детального дослідження потребують питання екологічного забезпечення збереження громадського здоров'я на рівні області та конкретної території, міста.

Висновки до розділу

Проведено дослідження теоретичних аспектів екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні. Визначено сутність екологізації з позиції збереження громадського здоров'я. Встановлено, що господарська діяльність України, яка десятиліттями формувалася без урахування об'єктивних потреб та інтересів її населення, належної оцінки екологічних можливостей окремих регіонів, стала однією з екологічно забруднених, перенасичена хімічними, металургійними, гірничорудними виробництвами із застарілими технологіями. Отруйним тягарем на природу та населення України лягають ерозовані, пересичені пестицидами і отрутохімікатами землі і водойми, радіонуклідне випромінювання. Наслідками такої діяльності в Україні стали погіршення стану громадського здоров'я, призупинення природного відтворення населення. Тому особливої актуальності набуває дослідження питань збереження громадського здоров'я в Україні з позиції екологізації. Досліджено поняття екологія, екосистема, навколишнє середовище, різновиди чинників навколишнього середовища, до яких відносяться абіотичні, біотичні та антропічні. Детально розглянуто поняття екологізація, що являє собою процес постійного екологічного удосконалення, який спрямований на ліквідацію екодеструктивних факторів, а, відповідно, і потреби у спеціальних природозахисних і природоохоронних заходах. Встановлено, що екологізація громадського здоров'я є складовою частиною екологізації соціальної сфери та

направлена на збереження громадського здоров'я за рахунок покращення навколишнього середовища та використання інших інструментів, що сприяють екологізації суспільного життя.

Досліджено екологічні загрози збереження громадського здоров'я. Визначено процеси екодеструктивного впливу. Представлено формулювання комплексу екологічних загроз збереження громадського здоров'я в Україні. До основних із них відносяться: незадовільна якість атмосферного повітря; зміна клімату; забруднення водних ресурсів; нераціональне сучасне використання земельних ресурсів; недостатня лісистість; надмірне надкористування; вплив надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру; екологічні проблеми Донбасу; значні обсяги накопичених в Україні відходів; недостатнє біологічне та ландшафтне різноманіття. Представлено причини виникнення екологічних загроз.

Визначено різноманітні перешкоди у розвитку екологізації збереження громадського здоров'я в Україні та шляхи їх усунення. Встановлено, що загалом розробки та впровадження у дію потребують системні засади і заходи з екологізації збереження громадського здоров'я та забезпечення екологічно збалансованого природокористування. Особливої уваги набувають екологічні засади збереження громадського здоров'я, адаптовані до специфіки функціонування певних територій.

РОЗДІЛ 2

**АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОКРОВСЬКОЇ МІСЬКРАЙОННОЇ
ФІЛІЇ ДЕРЖАВНОЇ УСТАНОВИ «ДОНЕЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР
КОНТРОЛЮ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ХВОРОБ МІНІСТЕРСТВА
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ»**

2.1. Загальна характеристика діяльності Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України»

Покровська міськрайонна філія є відокремленим структурним підрозділом державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» та підпорядковується йому. Діяльність філії розповсюджується на територію міст Покровськ і Мирноград та Покровського району. Розташована Покровська міськрайонна філія за адресою: Україна, 85300, Донецька обл., місто Покровськ, вулиця Поштова, будинок 15.

Покровська міськрайонна філія державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» є установою, що належить до закладів громадського здоров'я, головним завданням якої є діяльність у сферах [42]:

- епідеміологічного нагляду (спостереження);
- профілактики неінфекційних захворювань;
- захисту від інфекційних хвороб.

Утворюється філія генеральним директором Донецького обласного центру контролю та профілактики хвороб за погодженням з Міністерством охорони здоров'я України.

Покровська міськрайонна філія утворена з метою забезпечення реалізації державної політики у сфері епідемічного нагляду (спостереження), що передбачає проведення:

- 1) лабораторних та інструментальних досліджень і випробувань у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення;
- 2) заходів, спрямованих на санітарну охорону державного кордону України у порядку, визначеному законодавством;
- 3) державного обліку інфекційних і професійних захворювань та отруєнь, розслідувань причин і умов виникнення інфекційних захворювань, отруєнь, радіаційних аварій.

Лабораторні та інструментальні дослідження і випробування у сфері санітарно-епідеміологічного благополуччя населення проводяться філією відповідно до щорічного затвердженого плану заходів, а також позапланово в залежності від санітарно-епідемічної ситуації. Основні завдання Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» наведено в таблиці 2.1.

Аналіз наведених у таблиці основних завдань діяльності Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» показав, що всі вони мають пряме або опосередковане відношення до збереження громадського здоров'я, проте у жодному з формулювань завдань філії конкретно не визначено місце екологічних засад чи використання екологічних принципів у діяльності закладу. Така ситуація вимагає більш наявного впровадження у практику функціонування міськрайонної філії та інших подібних установ громадського здоров'я завдань екологічного спрямування, які є потребою сьогодення у всьому світі.

Таблиця 2.1

Комплекс основних завдань Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України»

№ з/п	Формулювання основних завдань
1	2
1.	Здійснення мікробіологічних, вірусологічних, паразитологічних, санітарно-гігієнічних, токсиколого-гігієнічних, фізичних, радіологічних, молекулярно-генетичних та інших досліджень щодо безпеки факторів, що можуть небезпечно впливати на стан здоров'я людини у будівлях, спорудах, на територіях, сировині, продукції, об'єктах виробничого середовища, питній воді, ґрунті, повітрі, біоматеріалі та довкіллі, у тому числі діагностичні.
2.	Здійснення досліджень стану здоров'я населення та середовища життєдіяльності людини, виявлення причинно-наслідкових зв'язків між станом здоров'я населення та впливом на нього факторів середовища життєдіяльності людини.
3.	Проведення державного обліку інфекційних і професійних захворювань та отруень, дослідження розповсюдження інфекційних хвороб, професійних захворювань, масових неінфекційних захворювань (отруень), радіаційних уражень людей, а також проведення заключних дезінфекційних заходів.
4.	Здійснення діяльності філії, пов'язаної із зберіганням, перевезенням, придбанням, реалізацією (відпуском), ввезенням на територію України, використанням, знищенням наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів у порядку, встановленому законодавством України.
5.	Здійснення медико-санітарних заходів (організаційні, протиепідемічні та профілактичні) з метою недопущення поширення інфекційної хвороби, що має міжнародне значення.
6.	Забезпечення проведення епідеміологічних розслідувань випадків та спалахів інфекційних хвороб, отруень, радіаційних аварій з метою встановлення причин їх виникнення, факторів передачі інфекції, визначення меж осередків інфекційних хвороб, масштабів поширення та надання пропозицій щодо їх локалізації та ліквідації.
7.	Проведення оцінки безпечності впливу на людину фізичних, хімічних, біологічних факторів середовища життєдіяльності людини та надання за результатами такої оцінки відповідних рекомендацій та заключень.

Закінчення табл. 2.1

1	2
8.	Проведення лабораторних та інструментальних досліджень і випробувань для потреб державної санітарно-епідеміологічної експертизи та атестації робочих місць за умовами праці на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності.
9.	Проведення випробувань продукції та сировини за показниками безпечності для здоров'я.
10.	Визначення вмісту шкідливих для здоров'я людини речовин і інгредієнтів у тютюнових виробах.
11.	Проведення профілактичних та поточних дезінфекційних заходів.
12.	Видання та реалізація методичних, інформаційних та інших друкованих, аудіовізуальних, електронних матеріалів з питань забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення.
13.	Розробка, експлуатація та супровід програмного забезпечення та автоматизованих систем.
14.	Виготовлення, реалізація та випробування поживних середовищ для мікробіологічних досліджень.
15.	Розведення лабораторних тварин для проведення лабораторних досліджень з метою діагностики інфекційних захворювань.
16.	Навчання на робочих місцях фахівців відомчих лабораторій методам проведення бактеріологічних, вірусологічних, паразитологічних, санітарно-гігієнічних та інших досліджень, проведення гігієнічного навчання громадян.
17.	Проведення лабораторних досліджень на підприємствах, установах та організаціях з метою оцінки умов для провадження ними діяльності з дезінфекційними, стерилізаційними, дезінсекційними, дератизаційними засобами (розроблення, випробування, виробництво, фасування, пакування, зберігання, транспортування, оптова та роздрібна торгівля).
18.	Зберігання, облік, розподіл, доставка, знешкодження та утилізація медичних і ветеринарних діагностичних, профілактичних, імунобіологічних препаратів, поживних середовищ, штамів мікроорганізмів та лікарських засобів, штамів мікроорганізмів та лікарських засобів проти збудників інфекційних хвороб.
19.	Обробка персональних даних для конкретних і законних цілей з метою забезпечення реалізації трудових відносин, адміністративно-правових, відносин у сфері управління персоналом, відносин у сфері бухгалтерського обліку, у сфері податкових відносин, відносин у сфері охорони здоров'я.

Джерело: складено автором на основі використання [42]

Організаційна структура, штатний розпис та кошторис філії затверджується генеральним директором державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України». Так, на сайті центру за адресою: <https://donolc.org/filiyaotd/> наведено структуру Донецького обласного центру контролю та профілактики хвороб та у тому числі його підрозділів. Більш детально організаційну структуру Покровської міськрайонної філії представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Організаційна структура Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України»

№ з/п	Назва структурного підрозділу філії
1.	Адміністративне відділення
2.	Відділення організації санітарно-гігієнічних досліджень
3.	Санітарно-гігієнічна лабораторія
4.	Відділення організації епідеміологічних досліджень
5.	Мікробіологічна лабораторія
6.	Відділення дезінфектології
7.	Господарське відділення

Джерело: складено автором на основі використання [56]

З дослідження організаційної структури Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» і порівняння її з іншими подібними структурними підрозділами центру – міськрайонними філіями можна зробити висновок про те, що має філія типову організаційну структуру, яка найчастіше зустрічається на практиці.

Безперечно всі структурні підрозділи філії мають велике значення для громадського здоров'я, однак найбільшу увагу привертає санітарно-гігієнічна лабораторія, діяльність якої необхідно дослідити більш детально.

Так, санітарно-гігієнічна лабораторія Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» являє собою формування спеціалістів, основною функцією яких є проведення досліджень навколишнього та виробничого середовища, харчових продуктів та сировини з метою забезпечення функцій державного санітарного нагляду [43].

Основною функцією санітарно-гігієнічної лабораторії є підготовка і проведення випробувань з метою державного санітарно-епідеміологічного нагляду із забезпеченням достовірності, об'єктивності та відтворюваності результатів вимірювань згідно галузі акредитації та видача протоколів випробувань. Головними функціями діяльності санітарно-гігієнічної лабораторії є [43]:

1. Подальше впровадження державних санітарних правил і норм 2.2.4-17110 від 12.05.2010 № 400 «Гігієнічні вимоги до води питної».
2. Проведення держсанепіднагляду забруднення навколишнього середовища та вплив на здоров'я людини.
3. Проведення досліджень якості води, навколишнього середовища та об'єктів його забруднення, контроль реалізації програм розвитку водно-господарського комплексу та поліпшення водопостачання, національного плану з гігієни довкілля.
4. Забезпечення комплексного лабораторного контролю щодо якості та безпеки продуктів харчування, які виробляються, ввозяться та реалізуються.
5. Проведення внутрішньо-лабораторного контролю згідно «Настанови з якості», «Методики організації та проведення внутрішнього контролю якості лабораторних вимірювань санітарно-гігієнічної лабораторії».
6. Аналіз, обробка статистичних даних показників вимірювань, складення щомісячних звітів за проведеними аналізами, річних звітів.

7. Організація впровадження нових методів досліджень.
8. Проведення навчання, атестації та організації підвищення кваліфікації персоналу лабораторії.
9. Здійснення матеріально-технічного забезпечення діяльності санітарно-гігієнічної лабораторії шляхом:
  - обладнання, реактивів, допоміжних матеріалів;
  - оформлення заявок на ремонт обладнання та приміщень.
10. Організація технічного обслуговування, облік та представлення на повірку і атестацію засобів вимірювань та випробувань.
11. Забезпечення дотримання вимог безпеки праці, охорони навколишнього середовища та протипожежної безпеки під час проведення випробувань.
12. Участь у проведенні арбітражних аналізів, робіт за результатами яких можуть застосуватися санкції під час контролю продукції або параметрів навколишнього середовища.
13. Ведення та забезпечення функціонування системи якості випробувань згідно з «Настановою з якості».

Як видно з аналізу функцій санітарно-гігієнічної лабораторії, її діяльність тісно пов'язана з питаннями екологізації збереження громадського здоров'я, оскільки до основних завдань лабораторії входять:

- проведення державного санітарно-епідеміологічного нагляду забруднення навколишнього середовища та його вплив на здоров'я людини;
- проведення досліджень якості води, навколишнього середовища та об'єктів його забруднення;
- забезпечення комплексного лабораторного контролю щодо якості та безпеки продуктів харчування.

Як і у випадку з функціями Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України», в функціях санітарно-гігієнічної лабораторії філії буквально не сформульовано завдання з екологічних засад і

заходів щодо збереження громадського здоров'я, проте тісний зв'язок з ними простежується.

Таким чином, дослідження призначення, основних характеристик та функцій Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» та її структурного підрозділу – санітарно-гігієнічної лабораторії дозволило встановити необхідність впровадження у положення цих установ громадського здоров'я чіткого формулювання завдань і функцій щодо екологізації збереження громадського здоров'я в Україні.

2.2. Аналіз основних показників роботи Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України»

Діяльність Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України», як було встановлено вище, направлено на проведення державного санітарно-епідеміологічного нагляду забруднення навколишнього середовища та дослідження його впливу на здоров'я людини.

Якщо розглядати більш детально, то це здійснення мікробіологічних, вірусологічних, паразитологічних, санітарно-гігієнічних, токсиколого-гігієнічних, фізичних, радіологічних, молекулярно-генетичних та інших досліджень щодо безпеки факторів, що можуть небезпечно впливати на стан здоров'я людини у будівлях, спорудах, на територіях, сировині, продукції, об'єктах виробничого середовища, питній воді, ґрунті, повітрі, біоматеріалі та доквіллі, у тому числі діагностичні.

Найбільшу увагу у роботі Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» привертають дослідження, які відображають стан навколишнього середовища на території Покровського

району, а також у містах Покровськ і Мирноград, а також аналіз результатів роботи підрозділів філії щодо здійснення проб і вимірювань факторів, що впливають на громадське здоров'я.

Так, у 2020 році Покровською міськрайонною філією було досліджено загалом 3649 проб, з яких нестандартних – 392 проби (тобто 10,7%). Виконано 17546 досліджень, із яких вище гранично допустимих концентрацій шкідливих речовин у навколишньому середовищі (ГДК) показали 583 дослідження (тобто 3,3%). У 2019 році філією зроблено 4680 проб, з відхиленням – 510 проб (10,9%), здійснено досліджень – 21021, вище норми – 743 (3,5%) дослідження. Як видно, у 2020 році, порівняно з 2019 роком, загалом філією було зроблено на 1031 проб менше, а досліджень на 3475 одиниць менше. Не дивлячись на зменшення кількості проведених проб і досліджень у 2020 році, питома вага проб і досліджень, що перевищують гранично допустимих концентрацій шкідливих речовин у навколишньому середовищі, майже не змінилася.

У таблицях 2.3-2.4 наведено більш розгорнуто показники роботи Покровської міськрайонної філії у 2019 і 2020 роках загалом та у розрізі видів проб і досліджень відповідно.

За **планом** у 2020 році було виконано 2620 проб, 270 із них вище гранично допустимих концентрацій шкідливих речовин у навколишньому середовищі (10,3%), здійснено 8224 дослідження, 347 із них вище допустимої норми (4,2%). Варто відмітити, що за **планом** що у 2019 році санітарно-гігієнічною лабораторією було виконано – 3389 проб, із яких вище гранично допустимих концентрацій шкідливих речовин було визначено 377 проб (тобто 11,1%). Досліджень у 2019 році було здійснено – 12513 одиниць, вище норми з яких нараховувалось – 497 досліджень (тобто 4,0%).

Таблиця 2.3

Показники роботи Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» за 2019 рік загалом та у розрізі видів проб і досліджень

№	Найменування	Проби/ дослідження	з них вище ГДК	у т.ч. планові		у т.ч. спеціальний рахунок	
				Проби/ дослідження	з них вище ГДК	Проби/ дослідження	з них вище ГДК
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Вода питна	1304/15139	222/393	628/8300	122/203	676/6839	100/190
1.1	Централізоване водопостачання	1193/13656	151/210	572/7517	88/125	621/6139	63/85
1.1.1	Резервуари			54/818	1/2		
1.1.2	Водопроводи			281/3656	50/65		
1.1.3	Водопровідна мережа об'єктів:			225/2883	35/51		
	Відділення гігієни дітей та підлітків			179/2282	29/43		
	Лікувально-профілактичні заклади			33/429	2/3		
	Відділення гігієни праці			13/172	4/5		
1.1.4	Інша вода (в/ч)			12/160	2/7		
1.2	Децентралізоване водопостачання:	101/1340	68/176	46/640	31/71	55/700	37/105
	Приватні колодязі, свердловини			10/150	10/24		
	Відділення гігієни дітей та підлітків			21/261	12/15		
	Громадські колодязі			8/120	6/23		
1.2.1	Інша вода (в/ч)			7/109	3/9		
1.3	Бутильована вода	10/143	3/7	10/143	3/7		
1	2	3	4	5	6	7	8

2	Шахтна вода	11/158	2/3			11/158	2/3
3	Дистильована вода	1/3	1/2			1/3	1/2
4	Водоймища всього	26/323	25/66	19/171	19/40	7/152	6/26
5	Деззасоби	37/37	1/1	37/37	1/1		
6	Ґрунт	79/600	0	31/258	0	48/242	0
7	Басейн	1/12	1/3	1/12	1/3		
8	Повітря закритих приміщень всього	164/164	36/36	128/128	32/32	36/36	4/4
9	Атмосферне повітря всього	2491/2491	214/214	2179/2179	193/193	312/312	21/21
10	Повітря робочої зони всього	171/171	0	120/120	0	51/51	0
11	Харчові продукти всього	390/1615	8/10	240/1118	8/10	150/497	0
	Калорійність дітей та підлітків			131/917	8/10		
11.1	В т.ч. дитячі-нітрати			12/12	0		
	Продукти ДМК			33/53	0		
	В т.ч. дитячі заклади-термообробка			44/44	0		
11.2	Лікувально-профілактичні заклади калорійність			12/84	0		
11.3	В т.ч. інші (алкоголь)			8/8	0		
	радіологія	0/21	0			0/21	0
12	Пестициди	5/5	0	5/5	0		
13	Інструментальні дослідження всього	282	15	182	13	100	2
13.1	Шум	103	14	87	12	16	2
	Вібрація						
	Мікроклімат	130	0	70	0	60	0
	Освітленість	49	1	25	1	24	0
Усього		4680/21021	510/743	3389/12513	377/497	1291/8508	133/246

Джерело: складено автором за [26]

Таблиця 2.4

Показники роботи Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» за 2020 рік загалом та у розрізі видів проб і досліджень

№	Найменування	Проби/ дослідження	з них вище ГДК	у т.ч. планові		у т.ч. спеціальний рахунок	
				Проби/ дослідження	з них вище ГДК	Проби/ дослідження	з них вище ГДК
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Вода питна	957/9515	185/300	387/5059	88/123	570/4456	97/177
1.1	Централізоване водопостачання	895/8782	145/184	356/4633	73/98	539/4149	72/86
1.1.1	Резервуари			43/589	1/2		
1.1.2	Водопроводи			194/2522	50/68		
1.1.3	Водопровідна мережа об'єктів:			109/1383	20/25		
	Відділення гігієни дітей та підлітків			72/904	18/23		
	Лікувально-профілактичні заклади			25/323	1/1		
	Відділення гігієни праці			12/156	1/1		
1.1.4	Інша вода (в/ч)			10/139	2/3		
1.2	Децентралізоване водопостачання:	61/722	40/116	31/426	15/25	30/296	25/91
	Приватні колодязі, свердловини						
	Відділення гігієни дітей та підлітків			17/230	8/12		
	Громадські колодязі			3/42	3/9		
1.2.1	Інша вода (в/ч)			11/154	4/4		
1.3	Бутильована вода	1/11				1/11	
1	2	3	4	5	6	7	8

2	Шахтна вода	4/72	2/2			4/72	2/2
3	Дистильована вода	32/315	32/99	21/142	21/54	11/173	11/45
4	Водоймища всього	25/25		25/25			
5	Деззасоби	81/584		32/257		49/327	
6	Ґрунт	1/12		1/12			
7	Басейн	12/12	6/6			12/12	6/6
8	Повітря закритих приміщень всього	2368/2368	164/164	2128/2128	158/158	240/240	6/6
9	Атмосферне повітря всього	36/36				36/36	
10	Повітря робочої зони всього	133/473	3/3	26/148	3/3	107/325	
11	Харчові продукти всього			13/91	2/2		
	Калорійність дітей та підлітків			2/14			
11.1	В т.ч. дитячі-нітрати			3/5		105/305	
	Продукти ДМК			2/2			
	В т.ч. дитячі заклади-термообробка			5/35	1/1		
11.2	Лікувально-профілактичні заклади калорійність			1/1		2/20	
11.3	В т.ч. інші (алкоголь)						
	радіологія						
12	Пестициди	4134	9	453	9	3681	
13	Інструментальні дослідження всього	4011		375		3636	
13.1	Шум	93	9	74	9	19	
	Вібрація						
	Мікроклімат	15		2		13	
	Освітленість	15		2		13	
Усього		3649/17546	392/583	2620/8224	270/347	1029/9322	122/236

Джерело: складено автором за [27]

За планом у розрізі видів досліджень навколишнього середовища в 2020 році було виконано:

- питної води – 387 проб, із них 88 (22,7%) не відповідають вимогам по хімічним показникам; досліджень зроблено – 5059, із них 123 (2,4%) вище ГДК;
- по централізованому водопостачанню 356 проб, відхилень 73 (20,5%) проб, 4633 досліджень, 98 (2,1%) досліджень вище норми;
- по децентралізованому водопостачанню – 31 проба, нестандартних – 15 (48,4%), досліджень – 426, не відповідають вимогам – 25 (5,9%);
- по водоймищам виконано 21 проб, вище ГДК – 21 проб (тобто **100%**), досліджень зроблено 142, із них нестандартних 54 (38%);
- дезінфікуючих засобів було зроблено 25 проб, без відхилень;
- ґрунт – 32 проби, 257 досліджень без відхилень;
- атмосферне повітря – 2128 проб, із них 158 проби не відповідають нормі (7,4%);
- по харчовим продуктам було зроблено – 26 проб, вище норми 3 (11,5%), досліджень – 148, вище ГДК – 3 (2%);
- басейн – 1 проба, без відхилень.

За планом у розрізі видів досліджень навколишнього середовища в 2019 році було виконано:

- по питній воді виконано – 628 проб, із них 122 (19,4%) не відповідають вимогам по хімічним показникам, досліджень 8300, із них 203 (2,4%) вище ГДК;
- по централізованому водопостачанню 572 проби, відхилень 88 (15,4%) проб, 7517 досліджень, 125 (1,7%) досліджень вище норми;
- по децентралізованому водопостачанню - 46 проб, нестандартних -31 (67,4%), досліджень - 640, не відповідають вимогам – 71 (11,1%);
- бутильованої води - 10 проб, 3 вище норми (30%), досліджень 143, вище ГДК – 7 (4,9%);
- дистильована вода - 1 проба з відхиленням (100%);

- по водоймищам виконано 19 проб, вище ГДК - 19 проб (100%), досліджень 171, нестандартних 40 (23,4%);
- дезінфекційних засобів було зроблено 37 проб, 1 не відповідає вимогам (2,7%);
- ґрунт - 31 проба, 243 дослідження без відхилень;
- атмосферне повітря - 2179 проб, із них 193 проби не відповідають нормі (8,9%);
- повітря закритих приміщень - 128 проб, 32 з відхиленнями (25,0%);
- по харчовим продуктам було зроблено – 240 проб, вище норми 8 проб (3,3%), досліджень - 1118, вище ГДК - 10 (0,9%);
- басейн - 1 проба з відхиленням (100%).

За планом інструментальні заміри у 2020 році склали – 453 дослідження, вище ГДК – 9 (2%), із них шум – 74 дослідження, 9 з відхиленням (12,2%), мікроклімат – 2 дослідження, без відхилень, освітленість – 2 заміри, дозиметричні дослідження – 375, без перевищень. За планом інструментальні заміри у 2019 році склали - 182 дослідження, вище ГДК – 13 (7,1%), із них шум - 87 замірів, 12 з відхиленнями (13,8%), мікроклімат - 70 досліджень, без відхилень, освітленість - 25 замірів, 1 не відповідає вимогам (4,0%).

В 2020 році **по спеціальному рахунку** санітарно-гігієнічною лабораторією було виконано 1029 проб, з них вище ГДК – 122 (11,9%), досліджень 9322, нестандартних – 236 (2,5%). У 2019 році по було виконано 1291 пробу, з них вище ГДК – 133 (10,3%), досліджень 8508, нестандартних – 246 (2,9%).

По спеціальному рахунку у 2020 році у розрізі видів досліджень було виконано:

- питної води – 570 проб, із них 97 (17%) не відповідають вимогам по хімічним показникам, досліджень 4456, із них 177 (4%) вище ГДК;
- по централізованому водопостачанню 539 проб, відхилень 72 (13,4%) проб, 4149 досліджень, 86 (2,1%) досліджень вище норми;

- по децентралізованому водопостачанню – 30 проб, нестандартних - 25 (83,3%), досліджень – 296, не відповідають вимогам – 91 (30,7%);
- шахтна вода – 4 проби, 2 вище норми (50%), досліджень 158, вище ГДК – 3 (1,9%);
- по водоймищам виконано 7 проб, вище ГДК – 6 (85,7%), досліджень 72, нестандартних 2 (2,8%);
- ґрунт – 49 проб, 327 досліджень без відхилень;
- атмосферне повітря – 240 проб, із них 6 проб вище ГДК (2,5%);
- повітря закритих приміщень – 12 проб, 6 з відхиленнями (50%);
- повітря робочої зони – 36 проб, без відхилень;
- по харчовим продуктам було зроблено – 107 проб, без перевищень.

По спеціальному рахунку у 2019 році у розрізі видів досліджень було виконано:

- по питній воді виконано - 676 проб, із них 100 (14,8%) не відповідають вимогам по хімічним показникам, досліджень 6839, із них 190 (2,8%) вище ГДК;
- по централізованому водопостачанню 621 проба, відхилень 63 (10,1%) проб, 6139 досліджень, 85 (1,4%) досліджень вище норми;
- по децентралізованому водопостачанню - 55 проб, нестандартних – 37 (67,3%), досліджень - 700, не відповідають вимогам – 105 (15%);
- шахтна вода - 11 проб, 2 вище норми (18,2%), досліджень 158, вище ГДК – 3 (1,9%);
- по водоймищам виконано 7 проб, вище ГДК - 6 (85,7%), досліджень 152, нестандартних 26 (17,1%);
- ґрунт - 48 проб, 342 дослідження без відхилень;
- атмосферне повітря - 312 проб, із них 21 проба вище ГДК (6,7%);
- повітря закритих приміщень - 36 проб, 4 з відхиленнями (11,1%);
- по харчовим продуктам було зроблено 150 проб, без перевищень.

По спеціальному рахунку інструментальні заміри у 2020 році склали 3681 досліджень, без перевищень, із них шум – 19 замірів, мікроклімат – 13, освітленість – 13, дозиметричні дослідження – 3636 замірів.

По спеціальному рахунку інструментальні заміри у 2019 році склали 100 досліджень, вище ГДК – 2 (2%), із них шум - 16 замірів, 2 з відхиленнями (12,5%), мікроклімат - 60 досліджень, без відхилень, освітленість – 24 заміри, без перевищень.

Для більш зручного відображення показників роботи Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» та їх значень у 2019-2020 роках було сформовано таблицю 2.5, де наведено дані проведених досліджень стану навколишнього середовища окремо за планом у динаміці за вказані періоди.

Таблиця 2.5

Результати проведених досліджень Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» щодо стану навколишнього середовища за планом у 2019-2020 роках

Найменування	Кількість проб		Кількість досліджень		Проби з відхиленням		Дослідження з відхиленнями	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Вода питна	628	387	8300	5059	122 19,4%	88 22,7%	203 2,4%	123 2,4%
Вода водоймищ	19	21	171	142	19 100%	21 100%	40 2,3%	54 38%
Дистильована вода	1		3		1		2	
Басейн	1	1	12	12	1		3	
Пестициди	5		5					
Дезінфекційні засоби	37	25	37	25	1 2,7%		1 2,7%	

Закінчення табл. 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ґрунт	31	32	258	257				
Атмосферне повітря	2179	2128	2179	2128	193 8,9%	158 7,4%	193 8,9%	158 7,4%
Продукти	240	26	1118	148	8 3,3%	3 11,5%	10 0,9%	3 2%
Повітря робочої зони	120		120					
Повітря закритих приміщень	128		128		32 25%		32 25%	
ВСЬГО	3389	2620	12331	7771	377 11,1%	270 10,3%	484 3,9%	338 4,3%

Джерело: складено автором за [1, 2]

Результати роботи Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» по спеціальному рахунку у 2019-2020 роках представлено у таблиці 2.6.

За результатами аналізу показників роботи Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» щодо дослідження стану факторів, що впливають на громадське здоров'я, у 2019-2020 роках варто відмітити зниження значень усіх показників 2020 року (проб і досліджень), здійснених як за планом, так і по спеціальному рахунку, порівняно з показниками 2019 року. На підставі отриманих даних можна зробити висновок, що загалом кількість проб у 2020 році зменшилась на 28,3% у порівнянні з 2019 р. А кількість проб у 2019 році зменшилась у порівнянні з 2018 роком лише на 1,9%. Тож, як видно, в динаміці з кожним роком кількість досліджень зменшується, а їх якість залишається на тому ж самому рівні, що свідчить про погіршення стану навколишнього середовища і його впливу на здоров'я населення Покровського району, міста Покровськ та Мирноград.

Таблиця 2.6

Результати проведених досліджень Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» щодо стану навколишнього середовища по спеціальному рахунку у 2019-2020 роках

Найменування	Кількість проб		Кількість досліджень		Проби з відхиленнями		Дослідження з відхиленнями	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Вода питна	676	570	6839	4456	100 14,8%	97 17,0%	190 2,8%	177 4%
Вода водоймищ	7	11	152	173	6 85,7%	11 100%	26 17,1%	45 26,0%
Шахтна вода	11	4	158	72	2 18,2%	2 50%	3 1,9%	2 2,8%
Ґрунт	48	49	342	327	0	0	0	0
Атмосферне повітря	312	240	312	240	21 6,7%	6 2,5%	21 6,7%	6 2,5%
Повітря закритих приміщень	36	12	36	12	4 11,1%	6 50%	4 11,1%	6 50%
Повітря робочої зони	51	36	51	36	0	0	0	0
Продукти	150	107	497	305	0	0	0	0
ВСЬОГО	1291	1029	8387	5621	133 10,3%	122 11,9%	244 2,9%	236 4,2%

Джерело: складено автором за [1, 2]

Аналіз якісного складу значень показників вказує на те, що у 2020 році найбільше відхилення від нормативів та гранично допустимих концентрацій шкідливих речовин у навколишньому середовищі було виявлено у:

- воді водоймищ – 100% проб з відхиленням;
- шахтній воді – 50% відхилень;
- повітрі закритих приміщень – 50% відхилень від нормативу.

Таким чином, невідкладного вирішення потребують питання екологічного забезпечення збереження громадського здоров'я населення досліджуваних територій, а свої розробки вимагають екологічні засади забезпечення здоров'я громадян.

2.3. Дослідження практики впровадження екологічних засад збереження громадського здоров'я у Покровському районі та м. Покровську

Розглядаючи питання практичної реалізації екологічних принципів збереження громадського здоров'я, а також формування необхідних засад і заходів, варто зауважити, що відповідні програми, плани, механізми з екологізації збереження здоров'я населення можуть бути сформовані на різних ієрархічних рівнях управління територією. Тож варто розглянути наявність та дієвість екологічних засад у громадському здоров'ї на рівні міста Покровська, як районного центру, Покровського району, та Донецької області загалом, до структури якої відноситься вищезначений район.

Одним із проєктів, який має безпосереднє відношення до екологічного збереження громадського здоров'я у м. Покровську, можна назвати проєкт USAID «Економічна підтримка Східної України», який спрямовано на стабілізацію економічної ситуації постраждалих від конфлікту територій Донеччини та Луганщини [53]. Місто Покровськ на початку 2019 року прийняло участь у цьому проєкті, в результаті чого було зібрано статистичну інформацію та підготовлено звіт про оцінку соціально-економічного та екологічного стану громади.

Для створення Стратегії економічного розвитку міста Покровська Донецької області до 2030 р. розпорядженням міського голови було затверджено склад Робочої групи зі стратегічного планування з представників органу місцевого самоврядування, освітніх установ, організацій громадянського суспільства, приватного сектору та інших. Робоча група приймала рішення щодо створення Стратегії економічного

розвитку міста шляхом обговорень за певною методикою на засіданнях, котрі відбувалися з травня 2019 року по січень 2020 року. Партнером підготовки Стратегії економічного розвитку міста Покровська виступив проект USAID «Економічна підтримка Східної України» (виконавець DAI Global LLC). Проект діяв, головним чином, в якості технічної допомоги, надаючи методичні рекомендації в процесі розробки Стратегії, та модеруючі обговорення у робочій групі, зокрема, щодо взаємної згоди стосовно основних пріоритетів розвитку, як головних елементів Стратегії.

Враховуючи особливості міста Покровська, які відображено в його характеристиці (додаток А), було сформовано сценарій розвитку міста – поступовий відхід від монопрофільності за допомогою оптимізації існуючої індустріальної складової та створення сприятливих умов для формування підприємницького сектора, що забезпечує мультиспрямоване функціонування, виховання принципів раціонального природокористування. Як видно з формулювання сценарію, в ньому вже враховано принцип екологізації, що позитивно вплине на громадське здоров'я – раціональне природокористування.

Для реалізації сценарію було сформовано три напрями розвитку громади:

- 1) економічний розвиток міста;
- 2) розвиток інфраструктури міста та дозвілля;
- 3) формування активної відповідальної громади.

Варто відмітити, що у перших двох з напрямів розвитку, не дивлячись на їх різнонаправленість, враховано питання екологізації та покращення здоров'я населення.

Так, у першому напрямі розвитку міста Покровська присутня оперативна ціль – раціоналізація споживання енергії у бюджетних та комунальних установах. Яка покликана наявністю такої загрози розвитку, як незадовільний стан доквілля, подальше його погіршення, як наслідок, високий рівень захворювань та демографічні проблеми. А до слабких сторін

віднесено: відсутність системи моніторингу довкілля та низький рівень впровадження енергоефективних технологій.

До напрямку 2 було включено такі оперативні цілі, що стосуються екологічних питань:

- 1) безпечне водопостачання та водовідведення;
- 2) створення комплексної системи поводження з побутовими відходами;
- 3) безпечне та комфортне життя в місті через відповідальне споживання природних ресурсів, у тому числі:
  - 3.1) формування екологічної культури у місті;
  - 3.2) розвиток екологічної мережі.

До екологічних загроз другого напрямку ввійшли: екологічні загрози із-за незадовільного стану довкілля; недостача питної води у перспективі. Екологічними проблемами розвитку інфраструктури міста та дозвілля є зношена інфраструктура та застарілі технології у сферах тепло-, водопостачання та в житловому фонді.

Тож, як видно з проведеного дослідження, у Покровській територіальній громаді розпочато діяльність з розробки екологічних засад збереження громадського здоров'я та сформовано цілі розвитку на стратегічну перспективу до 2030 року. Проте на сьогоднішній день вже потребують своєї реалізації практичні механізми і заходи з впровадження заявлених екологічних цілей розвитку.

Щодо зв'язку стратегії розвитку міста Покровська зі стратегією розвитку Донецької області варто відмітити, що Стратегія розвитку Донецької області на період до 2027 року [55] була розроблена на підставі Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» з урахуванням Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року. Стратегічні напрями, визначені стратегією розвитку міста Покровська, сформовано відповідно до стратегічних цілей стратегії розвитку області. А зміст стратегії розвитку громади відповідає основним цілям та напрямкам

стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року, що сприятиме її виконанню та підвищенню конкурентоспроможності області.

Наступним етапом варто проаналізувати екологічні засади збереження громадського здоров'я, які запропоновано у Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року, оскільки вони стосуються також і екологічного розвитку міста Покровська та Покровського району. Так, до структури цілей і завдань стратегії Донецької області (додаток Б) включено стратегічну ціль «Екологічна безпека та збалансоване природокористування», яка має оперативні цілі та завдання, що наведено в таблиці 2.7.

Формування стратегічних цілей і завдань екологічного спрямування покликано значним для Донецької області **навантаженням на навколишнє середовище**, зокрема [55]:

- концентрація п'ятої частини промислового потенціалу країни в області, 78% якого припадає на екологічно небезпечні виробництва;
- перше місце за обсягом викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення (31,5% загальних викидів у 2018 році);
- друге місце за обсягом накопичених відходів (6,9% загального обсягу), у тому числі – четверте місце за обсягами утворення та накопичення промислових відходів (загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у місцях видалення відходів складає 864 млн тон);
- недостатня кількість сучасної інфраструктури поводження з побутовими та промисловими відходами, наявність стихійних сміттєзвалищ побутових відходів; відсутність системи роздільного збору сміття; неефективне управління у сфері поводження з відходами на рівні органів місцевого самоврядування;
- третє місце за обсягом скидання забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти (20,0% загального скидання).

Таблиця 2.7

Оперативні цілі та завдання Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року щодо екологічної безпеки та збалансованого природокористування

Назва операційної цілі	Назва завдань
Операційна ціль 4.1. Безпечний стан довкілля	Завдання 4.1.1. Удосконалення публічного екологічного управління та моніторингу.
	Завдання 4.1.2. Підвищення екологічної свідомості населення.
	Завдання 4.1.3. Захист водних ресурсів від виснаження та забруднення.
	Завдання 4.1.4. Зниження навантаження на атмосферне повітря.
	Завдання 4.1.5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, родючості земель.
Операційна ціль 4.2. Стале управління відходами та небезпечними хімічними речовинами	Завдання 4.2.1. Удосконалення системи збору та перероблення твердих побутових відходів.
	Завдання 4.2.2. Сприяння зменшенню обсягів утворення твердих побутових відходів.
	Завдання 4.2.3. Удосконалення системи управління промисловими відходами.
Операційна ціль 4.3. Енергетична безпека та розвиток альтернативної енергетики	Завдання 4.3.1. Забезпечення справедливої трансформації вугільної галузі та підвищення ефективності управління традиційними енергетичними ресурсами.
	Завдання 4.3.2. Розвиток альтернативної енергетики.

Джерело: складено автором за [55]

До певних напрацювань із практики впровадження екологічних засад збереження громадського здоров'я у Донецькій області варто віднести функціонування автоматизованої системи моніторингу довкілля [55]. Автоматизована система моніторингу довкілля у Донецькій області включає шість стаціонарних постів моніторингу, розташованих у містах Краматорськ,

Бахмут, Курахове, Миколаївка, Маріуполь (2 штуки). Пости здійснюють виміри пилю, оксиду вуглецю, окислів азоту, діоксидів сірки, озону, фенолу, формальдегіду, бензолу, толуолу, етилбензолу, а також швидкості вітру, вологості, температури та атмосферного тиску. Інформація щодо вимірів відображається онлайн на офіційному сайті департаменту екології та природних ресурсів Донецької облдержадміністрації. Також організовано два автоматизованих пости контролю на р. Сіверський Донець на ділянці вище питного водозабору в канал Сіверський Донець-Донбас та в місці централізованого водозабору для потреб населення.

Не дивлячись на суттєві зрушення у питаннях формування стратегії розвитку області з елементами екологічних цілей і завдань, а також наявності практичних наробок з екологізації довкілля, що мають позитивний вплив на збереження громадського здоров'я, на рівні Донецької області в екологічній сфері залишаються впливовими такі **загрози сталого екологічного розвитку**:

1). Відсутність ефективних механізмів комплексного державного та громадського контролю за дотриманням норм природоохоронного законодавства.

Попередження порушень норм природоохоронного законодавства ускладнюється через відсутність комплексного моніторингу стану навколишнього природного середовища і нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів з боку держави та громадськості, широкого залучення громадськості до природоохоронного контролю через побудову дієвої системи нагляду за дотриманням природоохоронного законодавства з урахуванням найкращих практик організації функціонування аналогічних інституцій у країнах-членах Європейського Союзу.

2). Наявність несправедливого розподілу коштів екологічного податку між державним та місцевими рівнями.

Відповідно до Бюджетного кодексу України, майже половина надходжень екологічного податку спрямовується до державного бюджету і тільки 55% залишаються в місцевих бюджетах (у тому числі 25% – у сільських, селищних, міських бюджетах, бюджетах ОТГ; 30% – в обласних бюджетах).

3). Розташування регіону в зоні ризикованого землеробства.

Низький рівень водозабезпеченості місцевим природним річковим стоком – 180 м³ на одну особу, що у 15 разів менше, ніж в середньому по Україні. Здебільшого спекотна та бездощова погода влітку.

Наявність на сьогоднішній день перелічених загроз та вищевказаних факторів значного навантаження на навколишнє середовище Донецької області потребують системної діяльності та комплексного підходу до вирішення означених проблем і розробки та практичної реалізації екологічних засад і заходів зі збереження громадського здоров'я на території Донецької області.

Дослідження практики впровадження екологічних засад збереження громадського здоров'я у Покровському районі та м. Покровську дозволило виявити та проаналізувати положення Програми економічного і соціального розвитку Покровської міської територіальної громади Донецької області на 2021 рік [45]. Структура програми містить ціль 4 «Екологічна безпека та збалансоване природокористування», до якої входять такі напрями реалізації заходів:

- охорона навколишнього природного середовища;
- енергозабезпечення та енергоефективність.

Варто зауважити, що дієвість і реалістичність впровадження перелічених напрямів у сфері екологізації території Покровської міської громади підтверджено фінансовим забезпеченням заходів програми економічного і соціального розвитку Покровської міської територіальної громади Донецької області на 2021 рік (**додаток В**). Так, витрати на реалізацію заходів, об'єднаних за напрямками, наведено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

**Витрати на реалізацію заходів, об'єднаних за екологічними напрямками,
програми економічного і соціального розвитку Покровської міської
територіальної громади Донецької області на 2021 рік**

Напрями реалізації заходів	Витрати на реалізацію, тис. грн.			
	Всього, у т.ч. за рахунків	Міського бюджету	Підприємств	Інших джерел
Охорона навколишнього природного середовища	1412,6	1363,6	49,0	-
Енергозабезпечення та енергоефективність	815,0	150,0	-	665,0
Разом	2227,6	1513,6	49,0	665,0
Загальні витрати за програмою	642586,5	231147,9	7739,0	2763,0
Питома вага витрат на екологічні напрями у загальній сумі витрат, %	0,347	0,655	0,633	24,1

Джерело: складено автором на основі [45]

Таким чином, аналіз практики впровадження екологічних засад збереження громадського здоров'я у Покровському районі та м. Покровську, а також Донецькій області показав наявність активної роботи з розробки напрямів і заходів діяльності з екологізації громадського здоров'я, проте їх практична реалізація є набагато менш активною. Такому стану подій є дві основні причини:

1. Відсутність комплексного підходу до розробки підходів з покращення і збереження навколишнього середовища та громадського здоров'я населення.

2. Мізерне фінансове забезпечення екологічних заходів (менше 0,5%), підтвердженням чого є результати розрахунку в таблиці питомої ваги витрат на екологічні напрями розвитку Покровської міської територіальної громади у загальній сумі витрат (0,347%).

Висновки до розділу

Здійснено аналіз функціонування Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України». Представлено загальну характеристику діяльності Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України». Встановлено, що Покровська міськрайонна філія є відокремленим структурним підрозділом державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» та підпорядковується йому. Діяльність філії розповсюджується на територію міст Покровськ і Мирноград та Покровського району.

Аналіз основних завдань діяльності Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» показав, що всі вони мають пряме або опосередковане відношення до збереження громадського здоров'я, проте у жодному з формулювань завдань філії конкретно не визначено місце екологічних засад чи використання екологічних принципів у діяльності закладу.

З дослідження організаційної структури Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» і порівняння її з іншими подібними структурними підрозділами центру – міськрайонними філіями можна зробити висновок про те, що має філія типову організаційну

структуру, яка найчастіше зустрічається на практиці, однак найбільшу увагу привертає санітарно-гігієнічна лабораторія. Вона являє собою формування спеціалістів, основною функцією яких є проведення досліджень навколишнього та виробничого середовища, харчових продуктів та сировини з метою забезпечення функцій державного санітарного нагляду. Аналіз функцій санітарно-гігієнічної лабораторії показав, що її діяльність тісно пов'язана з питаннями екологізації збереження громадського здоров'я.

Дослідження призначення, основних характеристик та функцій Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» та її структурного підрозділу – санітарно-гігієнічної лабораторії дозволило встановити необхідність впровадження у положення цих установ громадського здоров'я чіткого формулювання завдань і функцій щодо екологізації збереження громадського здоров'я в Україні.

Проведено аналіз основних показників роботи Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України». Так, у 2020 році Покровською міськрайонною філією було досліджено загалом 3649 проб, з яких нестандартних – 392 проби (тобто 10,7%). Виконано 17546 досліджень, із яких вище гранично допустимих концентрацій шкідливих речовин у навколишньому середовищі (ГДК) показали 583 дослідження (тобто 3,3%). У 2019 році філією зроблено 4680 проб, з відхиленням – 510 проб (10,9%), здійснено досліджень – 21021, вище норми – 743 (3,5%) дослідження. Як видно, у 2020 році, порівняно з 2019 роком, загалом філією було зроблено на 1031 проб менше, а досліджень на 3475 одиниць менше. Не дивлячись на зменшення кількості проведених проб і досліджень у 2020 році, питома вага проб і досліджень, що перевищують гранично допустимих концентрацій шкідливих речовин у навколишньому середовищі, майже не змінилася.

На підставі отриманих даних можна зробити висновок, що загалом кількість проб у 2020 році зменшилась на 28,3% у порівнянні з 2019 р. А кількість проб у 2019 році зменшилась у порівнянні з 2018 роком лише на 1,9%. Тож, як видно, в динаміці з кожним роком кількість досліджень зменшується, а їх якість залишається на тому ж самому рівні, що свідчить про погіршення стану навколишнього середовища і його впливу на здоров'я населення Покровського району, міста Покровськ та Мирноград. Тож невідкладного вирішення потребують питання екологічного забезпечення збереження громадського здоров'я населення досліджуваних територій, а своєї розробки вимагають екологічні засади забезпечення здоров'я громадян.

Досліджено практичні аспекти впровадження екологічних засад збереження громадського здоров'я у Покровському районі та м. Покровську. Встановлено, що одним із проєктів, який має безпосереднє відношення до екологічного збереження громадського здоров'я у м. Покровську, можна назвати проєкт USAID «Економічна підтримка Східної України», який спрямовано на стабілізацію економічної ситуації постраждалих від конфлікту територій Донеччини та Луганщини. За рахунок цього проєкту було розроблено Стратегію економічного розвитку міста Покровська Донецької області до 2030 р. В якій запропоновано сценарій та напрями розвитку громади з урахуванням принципів екологізації: раціоналізація споживання енергії у бюджетних та комунальних установах; безпечне водопостачання та водовідведення; створення комплексної системи поводження з побутовими відходами; безпечне та комфортне життя в місті через відповідальне споживання природних ресурсів, у тому числі: формування екологічної культури у місті; розвиток екологічної мережі. Проаналізовано екологічні засади збереження громадського здоров'я, які запропоновано у Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року, оскільки вони стосуються також і екологічного розвитку міста Покровська та Покровського району. Досліджено Програму економічного і соціального розвитку Покровської міської територіальної громади Донецької області на 2021 рік,

яка містить ціль «Екологічна безпека та збалансоване природокористування», до якої входять такі напрями реалізації заходів: охорона навколишнього природного середовища; енергозабезпечення та енергоефективність. Аналіз практики впровадження екологічних засад збереження громадського здоров'я у Покровському районі та м. Покровську, а також Донецькій області показав наявність активної роботи з розробки напрямів і заходів діяльності з екологізації громадського здоров'я, проте їх практична реалізація є набагато менш активною.

РОЗДІЛ 3

ФОРМУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ЗБЕРЕЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

3.1. Формування передумов екологізації збереження громадського здоров'я в Україні

Загалом, як було встановлено вище, екологізація являє собою генерування ідей, формування інформаційних матеріалів, створення та впровадження технічних засобів, прийняття рішень, а також розробка і реалізація заходів, що сприяють розвитку екологічно обумовлених систем і процесів. Для екологізації будь-якої сфери потрібні соціальні, економічні і технологічні передумови.

Соціальні передумови виникають тоді, коли соціальні інтереси, культурний рівень і особисті бажання людей сприяють виникненню екологічних потреб (передумови «необхідності»).

Економічні передумови створюються тоді, коли в економічній системі виникають економічні умови та організаційні механізми, що забезпечують для виробника та користувача економічну вигідність процесів екологізації (передумови «ефективності»).

Технологічні передумови виникають тоді, коли у будь-якій системі накопичуються достатні технологічні засоби для реалізації екологічних потреб (передумови «здійснюваності»).

Економічні і технічні передумови формують групу «передумов достатності».

Для повноцінного впровадження екологічних принципів у життєдіяльність населення необхідною є наявність всіх перелічених видів передумов.

Також до особливого різновиду передумов екологізації громадського здоров'я та інших сфер варто віднести науково-методичне забезпечення, яке дозволяє сформувати доцільний методичний інструментарій (підходи, методи, механізми та інше) для ефективної реалізації процесів екологізації. Результати аналізу напрацювань у сфері охорони навколишнього середовища, збереження громадського здоров'я через покращення стану екології свідчать, що найбільш обґрунтованим для використання є системний підхід, який дозволить комплексно розглянути проблему та підібрати відповідні багатопрофільні та широкомасштабні дієві інструменти (засади, заходи) з підвищення екологізації громадського здоров'я.

Використання системного підходу повинно бути наскрізним, починаючи від нормативного забезпечення діяльності з екологічного збереження громадського здоров'я і до визначення конкретних заходів і показників оцінки їх ефективності. До того ж важливим є врахування ієрархічності у визначенні екологічних засад громадського здоров'я.

Так, у формуванні екологічної інфраструктури, як свідчить досвід, можна виділити такі ієрархічні рівні: міжнародний, державний регіональний, господарський (підприємств). Міжнародний рівень охоплює адміністративно-ринкові структури, які забезпечують вирішення міжнародних екологічних зобов'язань країни (наприклад, усунення транскордонного забруднення водних об'єктів, запобігання зміні клімату тощо). Державний рівень складається з державних закладів і служб, створених для вирішення міжрегіональних і міжгалузевих загальнодержавних екологічних проблем. Регіональний рівень включає спеціалізовані установи, підприємства і служби екологічного контролю в регіоні та недержавні об'єднання підприємців, в тому числі екологічні. Рівень підприємств включає організації екологічного менеджменту й аудиту та спеціалізовані підрозділи для відтворення й охорони навколишнього природного середовища і проведення екологічного маркетингу.

Відповідно, реалізація державної екологічної політики здійснюється на трьох рівнях управління: національному, регіональному, місцевому. Форми забезпечення реалізації екологічної політики на різних рівнях управління наведено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Форми забезпечення реалізації екологічної політики на різних рівнях управління

Рівень управління	Форми забезпечення реалізації екологічної політики
Державний рівень	<ul style="list-style-type: none"> - прийняття законодавчо-нормативної бази, яка обмежує обсяги шкідливих викидів, скидів та розміщення відходів; встановлює лімітування та платність використання природних ресурсів; - затвердження та реалізацію державних екологічних програм; - обмеження, тимчасове зупинення або припинення діяльності підприємств, які порушують екологічне законодавство.
Регіональний рівень	<ul style="list-style-type: none"> - розробки та втілення регіональних природоохоронних програм; - організації моніторингу навколишнього природного середовища та структури виробничого комплексу регіону.
Місцевий рівень	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення реалізації державної екологічної політики; - затвердження та впровадження місцевих екологічних програм; - надання згоди на розміщення на своїй території підприємств, установ та організацій; - інформування населення та громадськості про стан навколишнього природного середовища; - контроль за додержанням підприємствами екологічного законодавства.

Джерело: розроблено автором

Оскільки підприємства використовують більшу частину природних ресурсів, здійснюють шкідливі викиди, скиди та розміщують відходи виробництва, то від них в найбільшій мірі залежить наскільки їхні технологічні процеси відповідають екологічно безпечним нормам. У зв'язку з цим екологічна політика держави, регіонів та місцевих органів влади спрямовується на забезпечення екологічно безпечної діяльності підприємств, організацій та установ.

В свою чергу, для реалізації державної екологічної політики необхідно мати розвинену інфраструктуру підприємств, які виробляють природоохоронне обладнання, надають екологічні послуги та відновлюють порушене природне середовище. Відповідно до класифікації екологічних робіт і послуг, підприємства та організації, що входять до екологічної інфраструктури, за функціональною орієнтацією і характером організації робіт розподіляються на підприємства, які займаються:

- дослідженням (оцінкою) стану природно-ресурсного потенціалу і навколишнього природного середовища (збір і обробка інформації, розробка екологічних обмежень і регламентувань щодо природокористування, аналіз і прогноз діяльності природокористувачів, здійснення екологічного моніторингу, аудиту та ін.).

- наданням екологічних послуг суб'єктам господарської діяльності (екологічна інвентаризація, екологічний аудит, розробка проектів гранично допустимих викидів і гранично допустимих скидів для підприємств, еколого-консалтингові послуги, екологічне страхування, впровадження екологічних стандартів, екологічне навчання та ін.);

- здійсненням рекультивації і відтворення природних об'єктів (рекультивація земель, лісовідтворення, очищення водних басейнів; утилізація, переробка і захоронення відходів, благоустрій та озеленення територій тощо);

- виробництвом природоохоронних, ресурсозберігаючих техніки і технологій, природозберігаючої та екологічно чистої продукції;

- забезпеченням функціонування самої екологічної інфраструктури (екологічний менеджмент) інформаційними послугами, ремонтом і обслуговуванням природоохоронної техніки та обладнання, підготовкою і перенавчанням кадрів, залученням екологічних інвестицій, грантів та ін.

Для більш детального дослідження стану забезпеченості передумовами екологічної політики в Україні на різних ієрархічних рівнях необхідно систематизувати нормативно-правові документи, в яких закладено основи та ключові положення екологізації громадського здоров'я (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Джерела системної діяльності з формування екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні

Назва рівня функціонування	Назва джерела формування екологічних засад
1	2
Державний рівень	Конституція України
	Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року»
	Закон України від 24.02.1994 № 4004-ХІІ «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»
	Закон України від 5.08.1998 р. № 187/98-ВР «Про відходи»
	Закон України від 8.06.2000 р. №1809-ІІІ «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру»
	Закон України від 10.01.2002 р. № 2556-ІІІ «Про внесення змін до Закону України «Про охорону атмосферного повітря»»
	Закон України від 06.09.2005 № 2809-ІV «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини»

Закінчення табл. 3.2

1	2
	<p>Указ Президента України №111/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 березня 2021 року «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації»</p> <p>Указ Президента України № 381/2017 «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду»</p> <p>Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2017 року № 820</p> <p>Концепція реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 р. № 616-р</p> <p>Стратегія забезпечення біологічної безпеки та біологічного захисту, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 листопада 2019 р. № 1416-р</p>
Регіональний рівень (Донецька область)	<p>Стратегія розвитку Донецької області на період до 2027 року</p> <p>Програма економічного і соціального розвитку Донецької області на 2021 рік</p> <p>Програма поводження з відходами в Донецькій області на 2016-2020 роки, затверджена розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 22.09.2016 № 836</p> <p>Регіональна Програма поводження з промисловими відходами в Донецькій області на 2018-2020 роки, затверджена розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 28.12.2018 № 1580/5-18</p>
Місцевий рівень (місто Покровськ)	<p>Стратегія економічного розвитку міста Покровська Донецької області до 2030 р.</p> <p>Програма економічного і соціального розвитку Покровської міської територіальної громади Донецької області на 2021 рік</p>

Джерело: складено автором

Основу системної діяльності з формування екологічних засад збереження громадського здоров'я закладено на державному рівні у Конституції України та Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», а також в інших законодавчих актах. Особливу увагу привертає новий закон про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України, в якому наведено існуючі проблеми та сучасний стан довкілля в Україні; мета, засади, принципи та інструменти державної екологічної політики.

Загалом наведені джерела системної діяльності з формування екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні, об'єднані за різними ієрархічними рівнями, дозволять більш комплексно та ефективно вирішувати проблеми забезпечення громадського здоров'я через використання екологічних заходів.

В умовах дефіциту бюджетних і інвестиційних ресурсів на екологічні цілі, реалізацію екологічної політики та екологічних програм, завдання державних органів управління на всіх його ієрархічних рівнях полягає у створенні гнучких механізмів взаємодії адміністративних і ринкових структур.

Формуючи механізми реалізації державної екологічної політики необхідно враховувати, що на сучасному рівні розвитку суспільних відносин відмовитися від більшості чинників, які зумовлюють антропогенне навантаження на довкілля неможливо. Так неможливо відмовитися від автомобільного транспорту, вугільних шахт, металургійних комбінатів, хімічних заводів, які є основними забруднювачами навколишнього природного середовища. Тому державну екологічну політику необхідно реалізовувати через цільові програми розвитку екологічних ринків і екологічного підприємництва зі стимулюванням екологічно безпечного виробництва і споживання з метою збереження громадського здоров'я в Україні.

3.2. Розробка системи екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні

Метою державної екологічної політики є досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем. Основними засадами державної екологічної політики в Україні є [19]:

1) збереження такого стану кліматичної системи, який унеможливить підвищення ризиків для здоров'я та благополуччя людей і навколишнього природного середовища;

2) досягнення Україною Цілей Сталого Розвитку (ЦСР), які були затверджені на Саміті Організації Об'єднаних Націй зі сталого розвитку у 2015 році;

3) сприяння збалансованому (сталому) розвитку шляхом досягнення збалансованості складових розвитку (економічної, екологічної, соціальної), орієнтування на пріоритети збалансованого (сталого) розвитку;

4) інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку та у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля;

5) міжсекторальне партнерство та залучення заінтересованих сторін;

6) запобігання виникненню надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, що передбачає аналіз і прогнозування екологічних ризиків, які ґрунтуються на результатах стратегічної екологічної оцінки, оцінки впливу на довкілля, а також комплексного моніторингу стану навколишнього природного середовища;

7) забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, підвищення рівня екологічної безпеки в зоні відчуження;

8) забезпечення невідворотності відповідальності за порушення природоохоронного законодавства;

9) застосування принципів перестороги, превентивності (запобігання), пріоритетності усунення джерел шкоди довкіллю, «забруднювач платить»;

10) відповідальність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за доступність, своєчасність і достовірність екологічної інформації;

11) стимулювання державою вітчизняних суб'єктів господарювання, які здійснюють скорочення викидів парникових газів, зниження показників енерго- та ресурсоемності, модернізацію виробництва, спрямовану на зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище, у тому числі вдосконалення системи екологічного податку за забруднення довкілля та платежів за використання природних ресурсів;

12) упровадження новітніх засобів і форм комунікацій та ефективної інформаційної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Інструменти реалізації державної екологічної політики наведено на рис.

3.1. Так, основними інструментами реалізації екологічної політики на державному рівні є:

- 1) моніторинг та природоохоронний контроль;
- 2) інтегрований дозвіл;
- 3) правове регулювання;
- 4) державне регулювання використання природних ресурсів;
- 5) екологічні комунікації;
- 6) оцінка впливу на довкілля та стратегічна екологічна оцінка;
- 7) екологічні сертифікація та маркування, екологічне управління, екологічний аудит;

Рис. 3.1. Інструменти реалізації державної екологічної політики в Україні

Джерело: складено автором за [33]

- 8) екологічний облік та електронне екологічне урядування;
- 9) фінансові та економічні інструменти.

Державна екологічна політика – це діяльність державних органів, спрямована на забезпечення конституційного права кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Екологічну політику також можуть мати окремі підприємства чи організації. На стратегічному рівні пріоритети екологічної політики визначені у Проекті Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [33].

Загалом системно екологічні засади збереження громадського здоров'я на різних рівнях управління в Україні можна сформувати на основі використання положень вищезначених законодавчих та нормативно-правових документів у сфері екологізації життєдіяльності. Так, сформовану систему екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні наведено на рис. 3.2.

Комплексне представлення екологічних засад збереження громадського здоров'я на різних рівнях управління в Україні дає можливість дослідити повний спектр напрямів екологізації в залежності від територій та визначити місце кожного з них у загальній кількості. Як видно, екологічні засади збереження громадського здоров'я на рівні Донецької області і Покровської міської територіальної громади у більшості випадків збігаються, оскільки напрями екологізації місцевого рівня розробляються на основі обласних векторів розвитку. Таким чином, у питанні формування екологічних засад територій зберігається спадкоємність. Проте, варто відмітити, що екологічні засади Покровської міської територіальної громади були сформовані також на основі виявлення та аналізу існуючих проблем у екологічній сфері. Тож вони відповідають сучасним потребам у збереженні навколишнього середовища та громадського здоров'я.

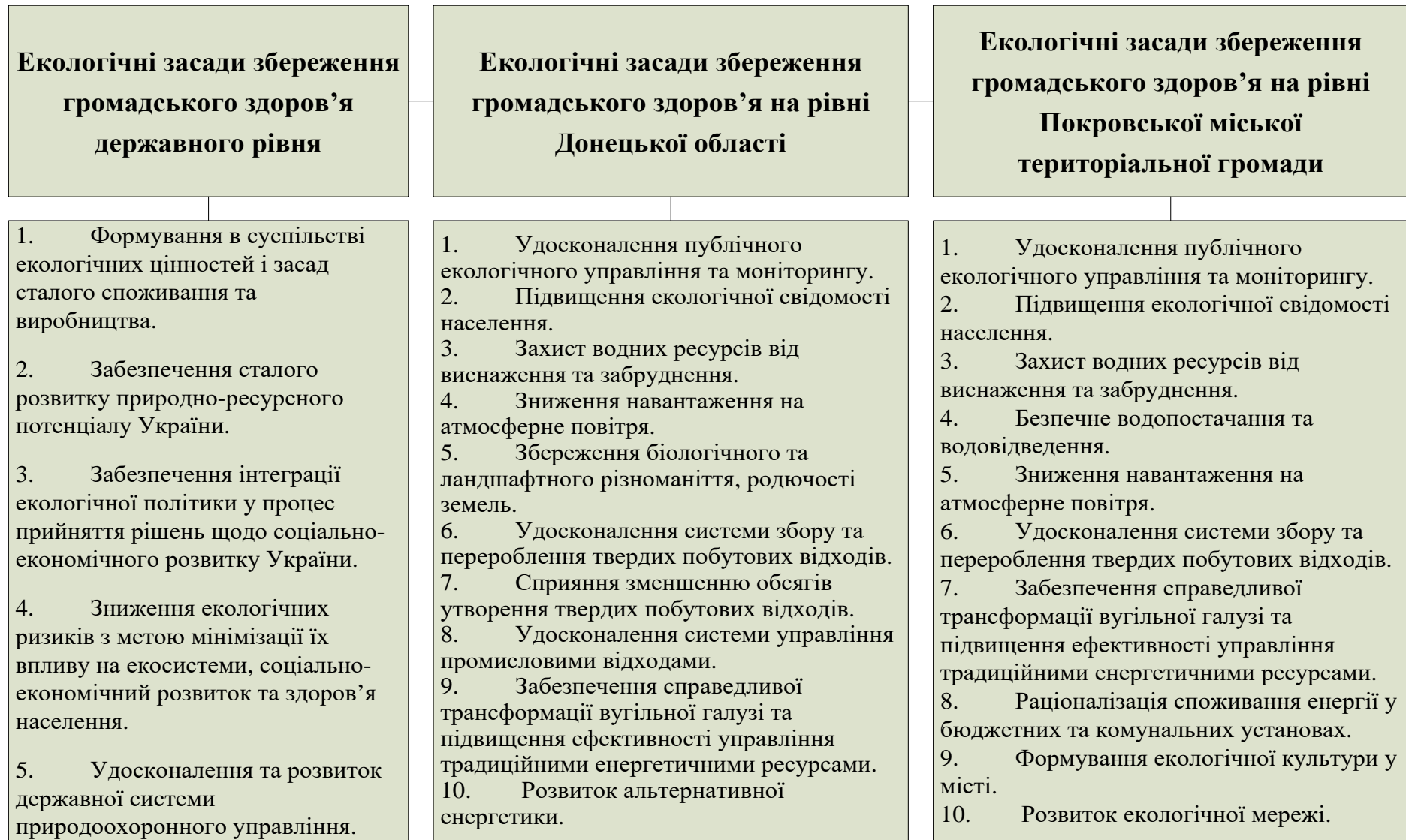

Рис. 3.2. Система екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні (розроблено автором)

Безпосередньо у положеннях з розробки регіональних і місцевих програм громадського здоров'я в Україні [35] окремо визначено засади з формування безпечного середовища життєдіяльності та санітарії, які включають питання:

1. Удосконалення водопостачання та водовідведення.
2. Відвернення та зменшення шкідливого впливу на здоров'я населення шуму, вібрації, неіонізуючого випромінювання та інших фізичних факторів.
3. Зниження впливу забруднення повітря та поліпшення якості повітря.

Щодо удосконалення водопостачання та водовідведення варто відмітити наступне. Доступ до води та санітарії є одним з невід'ємних прав людини, про що було прямо сказано на Генеральній Асамблеї ООН у липні 2010 р. Водопостачання та санітарія також є одними з найбільш важливих комунальних послуг, що впливають на стан здоров'я людей, скорочення масштабів убогості та сталий розвиток. Таким чином, міські служби мають забезпечити справедливий і зручний доступ до безпечної, чистої та недорогої питної води та санітарних послуг з урахуванням розширення міст і збільшення населення в них.

Швидке зростання чисельності населення особливо сильно позначається на можливостях міських комунальних служб, що відповідають за санітарне обслуговування та видалення твердих побутових відходів, особливо в країнах, що розвиваються, де така інфраструктура і без того слабка або перевантажена. Недостатня розвиненість міської інфраструктури та недосконалість служб, що забезпечують екологічне здоров'я міста, веде до поширення захворювань, що виникають у результаті контакту людини із забрудненою водою, ґрунтом і різними відходами, що може мати більш серйозні наслідки для здоров'я та добробуту людей у довгостроковій перспективі.

Закон України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» передбачає ряд повноважень органів місцевого самоврядування у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення, виконання яких значною мірою впливає на стан здоров'я населення та на рівні поширеності інфекційних хвороб і неінфекційних захворювань. До таких повноважень належать:

- затвердження з урахуванням вимог законодавства у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення проектів містобудівних програм, генеральних планів забудови населених пунктів, іншої містобудівної документації;

- затвердження та реалізація місцевих програм у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення, участь у розробленні та реалізації відповідних державних і місцевих програм;

- надання згоди на розміщення на відповідній території нових або реконструкцію наявних об'єктів, діяльність яких може завдати шкоди джерелам і системам питного водопостачання та/або системам водовідведення;

- затвердження місцевих правил приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення відповідних населених пунктів;

- впровадження централізованого водовідведення в населених пунктах, популяційний еквівалент яких становить 2 тисячі та більше;

- визначення популяційного еквівалента населеного пункту, уразливих і менш уразливих зон і їхніх критеріїв відповідно до порядку визначення популяційного еквівалента населеного пункту, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони довкілля;

- прийняття рішень з проведення державної санітарно-епідеміологічної експертизи проектів господарської діяльності, що можуть негативно вплинути на якість питної води та системи питного водопостачання;

- здійснення контролю за якістю питної води, використанням та охороною джерел і систем питного водопостачання та водовідведення;
- забезпечення інформування населення про якість питної води та стан питного водопостачання та водовідведення;
- встановлення тарифів на послуги централізованого водопостачання та водовідведення (крім тарифів на ці послуги, які встановлюються національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг);
- обмеження, тимчасова заборона діяльності підприємств у разі порушення ними вимог законодавства у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення в межах своїх повноважень;
- встановлення правил користування водозабірними спорудами, призначеними для задоволення потреб споживачів у питній воді;
- встановлення зон санітарної охорони джерел та об'єктів централізованого питного водопостачання та санітарно-захисних зон об'єктів централізованого водовідведення;
- обмеження або заборона використання підприємствами питної води з промисловою метою; • погодження інвестиційних програм стосовно об'єктів водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності;
- сприяння провадженню інвестиційної діяльності у сфері централізованого водопостачання та водовідведення [35].

З огляду на це заходи щодо поліпшення умов водопостачання та водовідведення, удосконалення якості та безпечності водопровідної мережі мають бути складовою програм громадського здоров'я та носити пріоритетний характер для фінансування за кошти місцевих бюджетів.

Питання відвернення та зменшення шкідливого впливу на здоров'я населення шуму, вібрації, неіонізуючого випромінювання та інших фізичних факторів характеризуються такими положеннями. Відповідно до ст. 24 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» органи виконавчої влади й органи місцевого

самоврядування при здійсненні будь-яких видів діяльності з метою відвернення та зменшення шкідливого впливу на здоров'я населення шуму, неіонізуючого випромінювання та інших фізичних факторів зобов'язані:

- здійснювати відповідні організаційні, господарські, технічні, технологічні, архітектурно-будівельні й інші заходи щодо запобігання утворенню шуму, зниження шуму до рівнів, установлених санітарними нормами;

- забезпечувати під час роботи закладів громадського харчування, торгівлі, побутового обслуговування, розважального та грального бізнесу, культури, під час проведення концертів, дискотек, масових святкових і розважальних заходів тощо рівні звучання звуковідтворювальної апаратури та музичних інструментів у приміщеннях і на відкритих майданчиках, а також рівні шуму в прилеглих до них жилих і громадських будівлях, що не перевищують рівнів, установлених санітарними нормами;

- вживати заходів щодо недопущення впродовж доби перевищень рівнів шуму, установлених санітарними нормами, у визначених зазначеним законом приміщеннях і територіях. З огляду на викладене регіональні та місцеві програми громадського здоров'я мають передбачати фінансування на моніторинг і дослідження рівнів шуму, вібрації та інших фізичних факторів. Результати даних досліджень слід використовувати для ухвалення управлінських рішень: архітектурно-планувальних, адміністративних та інших, які дозволять зменшити вплив фізичних факторів на стан здоров'я населення.

Екологічні засади зі **зниження впливу забруднення повітря та поліпшення якості повітря** обґрунтовані такими положеннями. Забруднення повітря є другою за значимістю причиною смертності від неінфекційних захворювань після куріння. Забруднення атмосферного повітря та повітря в домашніх господарствах було визнано одним з факторів ризику розвитку неінфекційних захворювань поряд з нездоровим харчуванням, вживанням тютюну, шкідливим вживанням алкоголю та

низькою фізичною активністю. Беручи до уваги масштаб впливу цього фактора ризику на здоров'я населення, втручання, спрямовані на зниження впливу забруднення повітря та на поліпшення якості повітря, мають величезний потенціал для охорони здоров'я. Вони потребують міждисциплінарних і багатосекторальних підходів, а також багаторівневого управління. Заходи щодо зниження впливу забруднення повітря і, тим самим, внесення вкладу в зниження тягаря неінфекційних хвороб варіюють від заходів регулювання за допомогою втручань на рівні спільнот до втручань індивідуального рівня. Є широкий спектр втручань, спрямованих на поліпшення якості атмосферного повітря і повітря в домашніх господарствах і запобігання захворюванням, зумовленим забрудненням повітря. Налагодження якісної системи моніторингу та належного обґрунтування для управлінських рішень як національного, так і місцевого рівня дозволить здійснити ефективні заходи щодо зниження рівнів забруднення атмосферного повітря [35].

Таким чином, комплексне угруповання та представлення екологічних засад збереження громадського здоров'я, а також визначення засад з формування безпечного середовища життєдіяльності та санітарії у положеннях з розробки регіональних і місцевих програм громадського здоров'я в Україні дозволили створити базис для повноцінного впровадження принципів екологізації у сфері, які потребують таких напрацювань.

3.3. Систематизація цілей, завдань і заходів з екологізації збереження громадського здоров'я для територіальної громади міста Покровська та Покровського району

Екологічні засади збереження громадського здоров'я мають бути реалізовані у вигляді різноманітних програм, стратегій, проектів розвитку територій. Проте у перелічених документах механізми з екологізації громадського здоров'я повинні носити не характер лозунгів, а бути

реальними заходами, діями, які можна було б здійснити на практиці. Звичайно для таких заходів необхідними є нормативне, організаційне та фінансове забезпечення, а також конкретний визначений індикатор (показник) досягнення результату. Враховуючи такі вимоги було здійснено систематизацію цілей та заходів з їх реалізації щодо екологізації збереження громадського здоров'я для територіальної громади міста Покровська (таблиця).

Таблиця 3.3

Комплекс цілей та заходів з їх реалізації щодо екологізації збереження громадського здоров'я для територіальної громади міста Покровська

Назва цілі	Опис цілі	Показник (індикатор) досягнення цілі	Відповідальний підрозділ (посада)
1	2	3	4
1. Раціоналізація споживання енергії у бюджетних та комунальних установах.	Інвентаризація та аналіз споживання енергії. Формування програм підтримки переходу від традиційних джерел енергії до відновлювальних у бюджетних та комунальних установах.	Кількість установ, які перейшли з традиційних на відновлювальні джерела енергії.	Відділ екології, клімату та енергозбереження Покровської міської ради, енергоменеджери комунальних та бюджетних установ.
2. Безпечне водопостачання та водовідведення.	Забезпечення цілодобового постачання води з нормативним тиском, безперебійна та безаварійна подача води, реконструкція та модернізація водопровідних та каналізаційних насосних станцій шляхом заміни існуючого обладнання на сучасні енергоефективні аналоги.	Кількість аварійних відключень водопостачання, кількість метрів відремонтованих мереж.	Житлово-комунальний відділ Покровської міської ради, КП «Покровськ-водоканал».
3. Створення комплексної системи поводження з побутовими відходами.	Покращення та розширення логістики збору відходів, впровадження міської системи управління твердими побутовими відходами, яка забезпечить як ефективний роздільний збір, транспортування та утилізацію сміття, так і виробництво енергії з	Зменшення обсягів відходів, які розміщуються на полігоні ТПВ.	Відділ екології, клімату та енергозбереження Покровської міської ради, житлово-комунальний відділ

Закінчення табл. 3.3

1	2	3	4
	відходів.		Покровської міської ради, КП «Управління міського господарства».
4. Формування екологічної культури у місті.	Формування навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення та свідомості, що ґрунтується на ставленні до природи як до універсальної, унікальної цінності. Розробка та прийняття екологічної політики міста, яка відповідає пріоритетам Державного та Європейського екологічного управління. Створення освітньо - консультативної платформи з питань охорони довкілля, зміни клімату, раціонального природокористування, відродження лісів та ґрунту, антропогенного навантаження тощо. Розвиток екологічної інфраструктури у місті (станції моніторингу якості довкілля: атмосфери, води, ґрунту, радіації; мережа збірників для відходів життєдіяльності тварин, мережа сміттесортувальних станцій та об'єктів, притулок для безхатніх тварин тощо).	Прийняття екологічної політики міст.	Відділ екології, клімату та енергозбереження Покровської міської ради.
5. Розвиток екологічної мережі.	Формування просторової мережі територій з природним або частково зміненим станом ландшафту для задоволення потреб у спілкуванні з дикою природою. Створення об'єктів природно-заповідного фонду: ландшафтні парки, заказники, ліси, лісосмуги, водно-болотні угіддя, степи тощо.	Кількість об'єктів природно-заповідного фонду.	Відділ екології, клімату та енергозбереження Покровської міської ради.

Джерело: розроблено автором на основі використання [53]

Можна зробити висновки щодо ймовірного впливу екологічних положень (засад) Стратегії розвитку міста Покровська на окремі складові довкілля, представлені у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

**Висновки щодо ймовірного впливу екологічних положень (засад)
Стратегії розвитку міста Покровська на окремі складові довкілля**

Складові довкілля	Ймовірний вплив Стратегії на довкілля
Атмосферне повітря	У результаті реалізації Стратегії не передбачається збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та погіршення його стану. Можливе навіть покращення якості атмосферного повітря внаслідок розвитку в місті велосипедного руху та запровадження енергоефективного управління міським господарством.
Водні ресурси	Стратегія не передбачає створення підприємств, діяльність яких призведе до збільшення обсягів скидів забруднених вод у поверхневі води. Тому реалізація Стратегії не має призвести до погіршення стану водних ресурсів.
Відходи	Місто характеризується невисоким рівнем утворення й накопичення обсягів промислових і побутових відходів.
Земельні ресурси	Внаслідок реалізації Стратегії не передбачається змін у топографії або в характеристиках рельєфу та появи таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози.
Екологічне управління, моніторинг	Стратегія не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки, натомість передбачає покращення поводження з відходами та підвищення енергоефективності управління міським господарством. Реалізація стратегічної цілі «Підвищення енергоефективності житлово-комунального господарства та закладів бюджетної сфери міста» та «Раціоналізація споживання енергії у бюджетних та комунальних установах» сприятиме зменшенню споживання палива та енергії.

Джерело: розроблено автором на основі [53]

Таким чином, реалізація Стратегії розвитку міста Покровська не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля.

Водночас реалізація деяких оперативних цілей (проектів) Стратегії може сприяти покращенню екологічної ситуації в місті.

До основних цілей з екологізації збереження громадського здоров'я для територіальної громади міста Покровськ у стратегії економічного розвитку міста Покровська Донецької області до 2030 р. було віднести такі:

1. Раціоналізація споживання енергії у бюджетних та комуналь-них установах.
2. Безпечне водопостачання та водовідведення.
3. Створення комплексної системи поводження з побутовими відходами.
4. Формування екологічної культури у місті.
5. Розвиток екологічної мережі.

Всі вони є актуальними та необхідними для реалізації. Проте потребують більш чіткого формулювання покрокові заходи з досягнення означених цілей. Для цього необхідно проаналізувати положення Програми економічного і соціального розвитку Покровської міської територіальної громади Донецької області на 2021 рік, як одного з основних документів, у якому можуть бути відображені екологічні засади розвитку території.

Варто відзначити, що головною екологічною ціллю у Програмі розвитку Покровської міської територіальної громади було означено екологічну безпеку та збалансоване природокористування, що включає напрями: охорону навколишнього природного середовища і енергетичну безпеку та розвиток альтернативної енергетики. Деталізовану систематизацію завдань і заходів з охорони навколишнього природного середовища для Покровської міської територіальної громади терміном на 2021 рік разом з виконавцями та очікуваними результатами наведено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

**Деталізована систематизація завдань і заходів з охорони
навколишнього природного середовища для Покровської міської
територіальної громади на 2021 рік**

Назва завдання	Зміст заходу	Виконавець	Очікувані результати	
			Показник	Значення показника
1	2	3	4	5
1. Удосконалення публічного екологічного управління та моніторингу	Функціонування державної системи моніторингу навколишнього природного середовища м. Покровськ	Житлово-комунальний відділ Покровської міської ради	Проведення досліджень стану атмосферного повітря, кількість	6
2. Підвищення екологічної свідомості населення	Проведення заходів щодо пропаганди охорони навколишнього природного середовища м. Покровськ, смт. Шевченко, м. Родинське	Відділ екології, клімату та енергозбереження Покровської міської ради. Житлово-комунальний відділ Родинської міської ради	Кількість заходів	2; 1
3. Захист водних ресурсів від виснаження та забруднення	Заходи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок, а саме розчищення берегів річки Солоненька в смт. Шевченко, в районі «Собачовка» м. Покровськ	Житлово-комунальний відділ Покровської міської ради	Розчищення берегів річки, м	500; 1000
	Розроблення проектно-кошторисної документації «Реконструкція дощової каналізації» м. Покровськ	КП «Управління міського господарства»	Розроблення проектно-кошторисної документації	1

Закінчення табл. 3.5

1	2	3	4	5
4. Зниження навантаження на атмосферне повітря	Проведення робіт з інвентаризації джерел забруднення навколишнього природного середовища	ПрАТ «КДЗ»	Звіт з інвентаризації джерел забруднення, од.	1
	Заходи з озеленення	Житлово-комунальний відділ Покровської міської ради	Висадження зелених насаджень, од.	700
5. Удосконалення системи збору та перероблення твердих побутових відходів	Забезпечення екологічно безпечної утилізації відходів електронного обладнання м. Покровськ, смт. Шевченко, м. Родинське	Житлово-комунальний відділ Покровської міської ради. Житлово-комунальний відділ Родинської міської ради	Утилізація батарейок та акумуляторів, кг	40; 20
	Придбання машини для збору та транспортування побутових відходів, а саме сміттєвозу	КП «Управління міського господарства»	Придбання сміттєвозу об'ємом 18-18,5 куб. м з боковим та заднім навантаженням	1
	Придбання обладнання для збору ТПВ, а саме придбання контейнерів для змішаних відходів	КП «Управління міського господарства»	Придбання металевих контейнерів об'ємом 1,1 куб. м, од.	260

Джерело: складено автором на основі [45]

Деталізовану систематизацію завдань і заходів з енергетичної безпеки та розвитку альтернативної енергетики для Покровської міської територіальної громади терміном на 2021 рік разом з виконавцями та очікуваними результатами наведено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Деталізована систематизація завдань і заходів з енергетичної безпеки та розвитку альтернативної енергетики для Покровської міської територіальної громади на 2021 рік

Назва завдання	Зміст заходу	Виконавець	Очікувані результати	
			Показник	Значення показника
1	2	3	4	5
1. Забезпечення справедливої трансформації вугільної галузі та підвищення ефективності управління традиційними енергетичними ресурсами	Заміна фізично зношених парових котлів та котлів на нові	КП «Покровськ-тепломережа»	Економія природного газу, тис. м ³	7,324; 65,535
	Заміна насосів по котельням підприємства на сучасні з меншою потужністю електродвигунів	КП «Покровськ-тепломережа»	Економія електроенергії, тис. кВт/год	842,8
	Проходження навчання міжнародного стандарту енергоменеджменту ISO 50001	Покровська міська рада Донецької області	Кількість осіб	2
	Реалізація програми відшкодування відсоткових ставок за залученими в фінансових установах кредитами на заходи з підвищення енергоефективності, що надаються об'єднанням співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельним кооперативам та фізичним особам на 2016-2025 роки	Покровська міська рада Донецької області	Кількість договорів	7
	Популяризація енергозбереження серед населення	Покровська міська рада Донецької області	Кількість проведених заходів	2

Закінчення табл. 3.6

1	2	3	4	5
	Заміна фізично зношених дерев'яних вікон і дверей у під'їздах на металопластикові та металеві.	Родинська міська рада	Кількість вікон, дверей	100; 25
	Заміна фізично та морально зношених ламп вуличного освітлення на світлодіодні	Родинська міська рада	Світлодіодних ламп	400

Джерело: складено автором на основі [45]

Таким чином, дослідження дозволило виявити базові документи, у яких можуть бути викладені положення екологічних засад зі збереження громадського здоров'я. До цих документів відносяться:

1. Стратегія економічного розвитку міста Покровська Донецької області до 2030 р.
2. Програма економічного і соціального розвитку Покровської міської територіальної громади Донецької області на 2021 рік.

На основі аналізу положень цих документів вдалося відібрати та систематизувати цілі, завдання і заходи з екологізації громадського здоров'я на території м. Покровська та Покровського району. Комплексне представлення екологічних заходів дозволить підвищити зручність у їх сприйнятті та дозволить сформувати календарний план з їх реалізації. Активна діяльність у зазначеній сфері дозволить уникнути впливу екологічних загроз, підвищить ефективність дій зі збереження навколишнього середовища, у тому числі для забезпечення здоров'я населення території.

Висновки до розділу

Здійснено формування та організація впровадження екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні. Проведено формування передумов екологізації збереження громадського здоров'я в Україні. Встановлено, що для екологізації будь-якої сфери потрібні соціальні, економічні і технологічні передумови, а також науково-методичне забезпечення, яке дозволяє сформувати доцільний методичний інструментарій (підходи, методи, механізми та інше) для ефективної реалізації процесів екологізації. Визначено ієрархічні рівні формування екологічної інфраструктури: міжнародний, державний регіональний, господарський (підприємств). Представлено форми забезпечення реалізації екологічної політики на різних рівнях управління: державному, регіональному місцевому. Для більш детального дослідження стану забезпеченості передумовами екологічної політики в Україні на різних ієрархічних рівнях необхідно систематизувати нормативно-правові документи, в яких закладено основи та ключові положення екологізації громадського здоров'я. Запропоновано систему екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні. Наведено основні засади державної екологічної політики в Україні. Представлено інструменти реалізації державної екологічної політики на державному рівні: моніторинг та природоохоронний контроль; інтегрований дозвіл; правове регулювання; державне регулювання використання природних ресурсів; екологічні комунікації; оцінка впливу на довкілля та стратегічна екологічна оцінка; екологічні сертифікація та маркування, екологічне управління, екологічний аудит; екологічний облік та електронне екологічне урядування; фінансові та економічні інструменти.

Сформовано систему екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні. Окремо визначено засади з формування безпечного середовища життєдіяльності та санітарії, які включають питання:

удосконалення водопостачання та водовідведення; відвернення та зменшення шкідливого впливу на здоров'я населення шуму, вібрації, неіонізуючого випромінювання та інших фізичних факторів; зниження впливу забруднення повітря та поліпшення якості повітря. Визначено, що комплексне угруповання та представлення екологічних засад збереження громадського здоров'я, а також визначення засад з формування безпечного середовища життєдіяльності та санітарії у положеннях з розробки регіональних і місцевих програм громадського здоров'я в Україні дозволили створити базис для повноцінного впровадження принципів екологізації у сфери, які потребують таких напрацювань.

Проведено систематизацію цілей, завдань і заходів з екологізації збереження громадського здоров'я для територіальної громади міста Покровська та Покровського району. Встановлено, що для таких заходів необхідними є нормативне, організаційне та фінансове забезпечення, а також конкретний визначений індикатор (показник) досягнення результату. Зроблено висновки щодо ймовірного впливу екологічних положень (засад) Стратегії розвитку міста Покровська на окремі складові доквілля. Здійснено деталізовану систематизацію завдань і заходів з охорони навколишнього природного середовища та з енергетичної безпеки і розвитку альтернативної енергетики для Покровської міської територіальної громади на 2021 рік. Комплексне представлення екологічних заходів дозволить підвищити зручність у їх сприйнятті та дозволить сформувати календарний план з їх реалізації. Що дозволить уникнути впливу екологічних загроз, підвищить ефективність дій зі збереження навколишнього середовища, у тому числі для забезпечення здоров'я населення території.

ВИСНОВКИ

За результатами підготовки положень дипломної роботи було зроблено такі висновки:

1. У процесі дослідження теоретичних аспектів екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні визначено сутність екологізації з позиції збереження громадського здоров'я, яка являє собою процес постійного екологічного удосконалення, який спрямований на ліквідацію екодеструктивних факторів, а, відповідно, і потреби у спеціальних природозахисних і природоохоронних заходах. Встановлено, що господарська діяльність України стала однією з екологічно забруднених, перенасиченою хімічними, металургійними, гірничорудними виробництвами із застарілими технологіями ерозованими, пересиченими пестицидами і отрутохімікатами землями і водоймами, радіонуклідним випромінюванням, забрудненим повітрям. Наслідками чого стали погіршення стану громадського здоров'я, призупинення природного відтворення населення. Тому особливої актуальності набуває дослідження питань збереження громадського здоров'я в Україні з позиції екологізації. Досліджено поняття екологія, екосистема, навколишнє середовище, різновиди чинників навколишнього середовища, до яких відносяться абіотичні, біотичні та антропічні. Встановлено, що екологізація громадського здоров'я є складовою частиною екологізації соціальної сфери та направлена на збереження громадського здоров'я за рахунок покращення навколишнього середовища та використання інших інструментів, що сприяють екологізації суспільного життя.

2. Досліджено екологічні загрози збереження громадського здоров'я. Визначено процеси екодеструктивного впливу. Встановлено, що до комплексу екологічних загроз збереження громадського здоров'я в

Україні відносяться: незадовільна якість атмосферного повітря; зміна клімату; забруднення водних ресурсів; нераціональне сучасне використання земельних ресурсів; недостатня лісистість; надмірне надкористування; вплив надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру; екологічні проблеми Донбасу; значні обсяги накопичених в Україні відходів; недостатнє біологічне та ландшафтне різноманіття. Представлено причини виникнення екологічних загроз.

3. Визначено різноманітні перешкоди у розвитку екологізації збереження громадського здоров'я в Україні та шляхи їх усунення. Встановлено, що загалом розробки та впровадження у дію потребують системні засади і заходи з екологізації збереження громадського здоров'я та забезпечення екологічно збалансованого природокористування.

4. Наведено загальну характеристику діяльності Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України». Аналіз основних завдань діяльності Покровської міськрайонної філії показав, що всі вони мають пряме або опосередковане відношення до збереження громадського здоров'я, проте у жодному з формулювань завдань філії конкретно не визначено місце екологічних засад чи використання екологічних принципів у діяльності закладу. З дослідження організаційної структури Покровської міськрайонної філії найбільшу увагу привертає санітарно-гігієнічна лабораторія, яка являє формування спеціалістів, основною функцією яких є проведення досліджень навколишнього та виробничого середовища, харчових продуктів та сировини з метою забезпечення функцій державного санітарного нагляду. Аналіз функцій санітарно-гігієнічної лабораторії показав, що її діяльність тісно пов'язана з питаннями екологізації збереження громадського здоров'я. Дослідження призначення, основних характеристик та функцій Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» та її

структурного підрозділу – санітарно-гігієнічної лабораторії дозволило встановити необхідність впровадження у положення цих установ громадського здоров'я чіткого формулювання завдань і функцій щодо екологізації збереження громадського здоров'я в Україні.

5. Проведено аналіз основних показників роботи Покровської міськрайонної філії. Встановлено, що загалом кількість зроблених проб у 2020 році зменшилась на 28,3% у порівнянні з 2019 р. А кількість проб у 2019 році зменшилась у порівнянні з 2018 роком лише на 1,9%. В динаміці з кожним роком кількість досліджень зменшується, а їх якість залишається на тому ж самому рівні, що свідчить про погіршення стану навколишнього середовища і його впливу на здоров'я населення Покровського району, міста Покровськ та Мирноград. Тож невідкладного вирішення потребують питання екологічного забезпечення збереження громадського здоров'я населення досліджуваних територій, а своєї розробки вимагають екологічні засади забезпечення здоров'я громадян.

6. Досліджено практичні аспекти впровадження екологічних засад збереження громадського здоров'я у Покровському районі та м. Покровську. Досліджено Стратегію економічного розвитку міста Покровська Донецької області до 2030 р., в якій запропоновано сценарій та напрями розвитку громади з урахуванням принципів екологізації: раціоналізація споживання енергії у бюджетних та комунальних установах; безпечне водопостачання та водовідведення; створення комплексної системи поводження з побутовими відходами; безпечне та комфортне життя в місті через відповідальне споживання природних ресурсів, у тому числі: формування екологічної культури у місті; розвиток екологічної мережі. Проаналізовано екологічні засади збереження громадського здоров'я, які запропоновано у Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року. Досліджено Програму економічного і соціального розвитку Покровської міської територіальної громади Донецької області на 2021 рік, до якої входять такі напрями реалізації заходів: охорона навколишнього природного середовища;

енергозабезпечення та енергоефективність. Аналіз практики впровадження екологічних засад збереження громадського здоров'я у Покровському районі та м. Покровську, а також Донецькій області показав наявність активної роботи з розробки напрямів і заходів діяльності з екологізації громадського здоров'я, проте їх практична реалізація є набагато менш активною.

7. Зійснено формування передумов екологізації збереження громадського здоров'я в Україні. Встановлено, що для екологізації будь-якої сфери потрібні соціальні, економічні і технологічні передумови, а також науково-методичне забезпечення, яке дозволяє сформувати доцільний методичний інструментарій (підходи, методи, механізми та інше) для ефективною реалізації процесів екологізації. Визначено ієрархічні рівні формування екологічної інфраструктури: міжнародний, державний, регіональний, господарський (підприємств). Представлено форми забезпечення реалізації екологічної політики на різних рівнях управління: державному, регіональному, місцевому. Наведено основні засади державної екологічної політики в Україні. Представлено інструменти реалізації державної екологічної політики на державному рівні: моніторинг та природоохоронний контроль; інтегрований дозвіл; правове регулювання; державне регулювання використання природних ресурсів; екологічні комунікації; оцінка впливу на довкілля та стратегічна екологічна оцінка; екологічні сертифікація та маркування, екологічне управління, екологічний аудит; екологічний облік та електронне екологічне урядування; фінансові та економічні інструменти.

8. Сформовано систему екологічних засад збереження громадського здоров'я в Україні. Окремо визначено засади з формування безпечного середовища життєдіяльності та санітарії, які включають питання: удосконалення водопостачання та водовідведення; відвернення та зменшення шкідливого впливу на здоров'я населення шуму, вібрації, неіонізуючого випромінювання та інших фізичних факторів; зниження впливу забруднення повітря та поліпшення якості повітря. Визначено, що комплексне

угруповання та представлення екологічних засад збереження громадського здоров'я, а також визначення засад з формування безпечного середовища життєдіяльності та санітарії у положеннях з розробки регіональних і місцевих програм громадського здоров'я в Україні дозволили створити базис для повноцінного впровадження принципів екологізації у сфери, які потребують таких напрацювань.

9. Проведено систематизацію цілей, завдань і заходів з екологізації збереження громадського здоров'я для територіальної громади міста Покровська та Покровського району. Встановлено, що для таких заходів необхідними є нормативне, організаційне та фінансове забезпечення, а також конкретний визначений індикатор (показник) досягнення результату. Здійснено деталізовану систематизацію завдань і заходів з охорони навколишнього природного середовища та з енергетичної безпеки і розвитку альтернативної енергетики для Покровської міської територіальної громади на 2021 рік. Комплексне представлення екологічних заходів дозволить підвищити зручність у їх сприйнятті та дозволить сформувавши календарний план з їх реалізації. Що дозволить уникнути впливу екологічних загроз, підвищить ефективність дій зі збереження навколишнього середовища, у тому числі для забезпечення здоров'я населення досліджуваної території.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз роботи Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» за 2019 рік.
2. Аналіз роботи Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» за 2020 рік.
3. Аналітичний звіт «Базове дослідження стану та напрямів розвитку екологічної політики України та перспектив посилення участі організацій громадянського суспільства у розробці та впровадженні політик, дружніх до довкілля» (період: 2018 - січень 2019). Київ. 2019. 117 с.
4. Аспекти екологізації виробництва. URL: <http://kraevska.vk.vntu.edu.ua/file/bcbdbd4bd9038f211c39dc74c36cd34a.pdf>.
5. Білинська М. Державне управління забезпеченням національної безпеки та чинники суспільного здоров'я / М. Білинська, Н. Рингач. Теорія та практика держ. упр. : зб. наук. пр. X. : Магістр, 2008. Вип. 1 (20). С. 417–425.
6. Білинська М. Процедура оцінки впливів політичних рішень на стан суспільного здоров'я / М. Білинська. Вісник НАДУ. К. : Вид-во НАДУ, 2006. № 1. С. 294-301.
7. Білинська М.М. Міжгалузєва стратегія в державному управлінні охороною екологічного суспільного здоров'я в Україні. Держава та регіони. 2009. №2. С. 27-29.
8. Борейко В.І. Економіка довкілля та природокористування: Навч. посібник. Рівне: НУВГП, 2011. 255 с.
9. Водна стратегія України на період до 2025 року (наукові основи) / за науковою редакцією М. І. Ромащенко, М. А. Хвесика, Ю. О. Михайлова.

К., 2015. 46с. URL: http://iwpim.com.ua/wp-content/uploads/2015/10/11_03_2015.pdf.

10. Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80?find=1&text=%F2%E2%E0%F0%E8%ED#w112>.

11. Впровадження в Україні європейської ієрархії управління побутовими відходами. Веб-сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <http://www.minregion.gov.ua/napryamkidiyalnosti/zhkh/terretory/vprovadzhennya-v-ukrayini-yevropeyskoyi-iyerarhiyi-upravlinnya-pobutovimi-vidhodami/>.

12. Впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів (ТПВ). Веб-сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/11/Dodatok1.pdf>.

13. Генсірук С. А. Регіональне природокористування: Навчальний посібник. Львів: Світ, 1992. 336 с.

14. Державне управління охороною суспільного здоров'я : навч. посіб. / [за ред. І.М. Солоненка та Л.І. Жаліло]. К. : Вид-во НАДУ, 2004. 116 с.

15. Дорогунцов С.І. Оптимізація природокористування. В 5-ти томах. - Т. 1. К.: Кондор, 2004. 291 с.

16. Екологізація лісокористування в контексті подолання глобальних екологічних загроз: моног. / [І.М. Синякевич, А.М. Дейнека, А.А. Головка та ін.]; під. ред. д-ра екон. наук, проф. І.М.Синякевича. Львів.: Камула, 2014. 592 с.

17. Екологічне громадське здоров'я: від теорії до практики / [пер. : О.В. Кунгурцев, О.І. Мартинюк, Н.Д. Солоненко та ін.]. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2002. 290 с.

18. Єдиний реєстр Оцінки впливу на довкілля. Міністерство екології та природних ресурсів України. URL: <http://eia.menr.gov.ua/search>.

19. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2019. № 16, ст. 70. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#n14>.

20. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року». Відомості Верховної Ради України, 2011 р. № 26 ст. 218. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17#Text>.

21. Закон України від 06.09.2005 № 2809-IV «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини».

22. Закон України від 24.02.1994 № 4004-XII «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення».

23. Закон України від 10.01.2002 р. № 2556-III «Про внесення змін до Закону України «Про охорону атмосферного повітря»».

24. Закон України від 5.08.1998 р. № 187/98-ВР «Про відходи».

25. Закон України від 8.06.2000 р. №1809-III «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру».

26. Звіт про роботу Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» за 2019 рік.

27. Звіт про роботу Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» за 2020 рік.

28. Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 р., схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880-р.

29. Концепція реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 р. № 616-р.

30. Лісова політика: теорія і практика: моногр. / [І.М. Синякевич, І.П. Соловій, О.В. Врублевська та ін.]; під ред. проф., д.е.н. І.М. Синякевича. Львів: ЛА «Піраміда», 2008. 612 с.

31. Макарова Н.С., Гармідер Л.Д., Михальчук Л.В. Економіка природокористування: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 322 с.

32. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: підручник підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л.Г. Мельник. – 2-ге вид., випр. і доп. – Суми: ВДТ «Університетська книга», 2003. 348 с.

33. Національна екологічна політика. URL: <https://mepr.gov.ua/timeline/Nacionalna-ekologichna-politika.html>.

34. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2017 року № 820.

35. Операційний посібник «Розробка та фінансування регіональних і місцевих програм громадського здоров'я». URL: https://phc.org.ua/sites/default/files/users/user90/Manual_Development%20and%20ofunding%20of%20regional%20and%20local%20public%20health%20programs_print_210x297%2B3mm.pdf.

36. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням : підручник / [за заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника та к.е.н., проф. М.К. Шапочки]. Суми : ВДТ «Університетська книга», 2007. 759 с.

37. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника та к.е.н., проф. М.К. Шапочки. Суми: ВДТ «Університетська книга», 2007. 759 с.

38. Оцінка екологічної шкоди та пріоритети відновлення довкілля на Сході України / ОБСЄ. К.: ВАІТЕ, 2017. 88 с. URL:

<https://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine/362581?download=true>.

39. Павлов В.І., Борейко В.І., Меліхова Т.Л. Економіка природокористування: Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення. Рівне: НУВГП, 2008. 136 с.

40. План заходів на 2018-2020 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12.09.2018 р. № 733. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2018-%D0%BF>.

41. План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 р. № 878-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2017-%D1%80>.

42. Положення про Покровську міськрайонну філію державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» (нова редакція). Покровськ. 2021. 7 с.

43. Положення про санітарно-гігієнічну лабораторію Покровської міськрайонної філії державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України». Покровськ. 2018. 8 с.

44. Програма економічного і соціального розвитку Донецької області на 2021 рік.

45. Програма економічного і соціального розвитку Покровської міської територіальної громади Донецької області на 2021 рік. Покровськ. 2020. 75 с. URL: <https://pokrovsk-rada.gov.ua/upload/editor/fOkHzj8HwzHqabU.pdf>.

46. Програма поводження з відходами в Донецькій області на 2016-2020 роки, затверджена розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 22.09.2016 № 836.

47. Регіональна екологічна політика в Україні (теорія формування, методи реалізації): моногр. / В.С. Кравців [НАН України, Ін-т регіон. дослідж.]. Львів, 2007. 338 с.

48. Регіональна Програма поводження з промисловими відходами в Донецькій області на 2018-2020 роки, затверджена розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 28.12.2018 № 1580/5-18.

49. Синякевич І.М. Методи екологізації податкової системи / І.М. Синякевич, О.Я. Олійник. Фінанси України. 2002. № 1. С. 28-33.

50. Синякевич І.М. Екологізація розвитку: об'єктивна необхідність, методи, пріоритети / І.М. Синякевич. Економіка України. 2004. № 1. С. 57-63.

51. Синякевич І.М. Екологічна політика: Стратегія подолання глобальних екологічних загроз: моногр. / Синякевич І.М. – Львів: ЗУКЦ, 2011. 332 с.

52. Синякевич І.М., Головка А.А., Ковалишин В.Р., Польовський А.М. Екологізація сучасного суспільного життя в контексті подолання екологічних загроз і зміцнення екологічної безпеки. Наукові праці Лісівничої академії наук України. 2015. № 13. С. 180-186. URL: <http://fasu.nltu.edu.ua/index.php/nplanu/article/view/116/80>. DOI: <https://doi.org/10.15421/411526>.

53. Стратегія економічного розвитку міста Покровська Донецької області до 2030 р. Покровськ. 2020. 42 с. URL: <https://pokrovsk-rada.gov.ua/upload/editor/OYu2NmzuGmwrC2G.pdf>.

54. Стратегія забезпечення біологічної безпеки та біологічного захисту, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 листопада 2019 р. № 1416-р.

55. Стратегія розвитку Донецької області на період до 2027 року. 2021. 124 с. URL: <https://dn.gov.ua/projects/strategiya-rozvitku-doneckoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku>.

56. Структура Державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України». URL: <https://donolc.org/filiyaotd/>.

57. Туниця Ю.Ю. Економіка довкілля і природних ресурсів: інформаційний пакет спеціальності / Ю.Ю. Туниця, Л.Д. Загвойська, Л.І. Максимів. Львів: Афіша, 2015. 369 с.

58. Указ Президента України № 381/2017 «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду».

59. Указ Президента України №111/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 березня 2021 року «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації».

60. Хилько М. І. Екологічна безпека України: Навчальний посібник. К. 2017. 267 с. URL: <http://www.philosophy.univ.kiev.ua/uploads/editor/Files/Vykladachi/Hylko/%D0%A5%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%BE%20%D0%9C.%D0%86.%20%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.%20%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87.%20%D0%BF%D0%BE%D1%81..pdf>.

61. Царенко О.М., Несветов О.О., Кадацький М.О. Основи екології та економіки природокористування. Курс лекцій. Практикум: Навчальний посібник. 3-є вид., перероб. і доп. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. 592 с.

62. Шевченко О. Зміна клімату та її вплив на економіку, екологію, суспільство / Форум «Кліматична освіта-2018». К. 2018. URL: http://meteo.univ.kiev.ua/files/statti/shevch_prez.pdf.

ДОДАТКИ

Характеристика міста Покровська

Місто Покровськ розташоване у західній частині Донецькій області («західні ворота Донбасу»), над річкою Гришинка. Покровськ – центр однойменного району, місто обласного підпорядкування, до адміністративно-територіального устрою якого входять м. Родинське та смт. Шевченко.

Чисельність населення складає 74 тис. осіб (1,8% населення області), з яких 84 % мешкає у м. Покровськ (62,2 тис. осіб).

Загальна площа займає 0,15% території Донецької області та становить 39,3 кв. км. З них: сільськогосподарські угіддя – 34,2% (в т.ч. рілля – 25,1%), ліси та лісовкриті території – 2,9%, інше – 62,9%.

Місто Покровськ до 1934 р. мало назву селище Гришине, у 1934 - 1938 р. — Постишеве, у 1938 - 1962 — Красноармійське, у 1962 - 2016 — м. Красноармійськ. 12.05.2016 р. місто Красноармійськ було перейменовано в місто Покровськ.

Територією міста проходить автошлях Е50, М04. Відстані від міста автомобільними дорогами: Київ – 643 км, Краматорськ – 81 км, Дніпро – 183 км, Харків – 261 км, Запоріжжя – 201 км.

Покровськ лежить у помірних широтах на відстані 180 км від моря, тому клімат тут помірно континентальний з недостатньою вологістю та засушливо-суховійними явищами.

Середньорічна температура повітря становить +7,9 С, найтепліший місяць — липень, найхолодніший — січень, за рік понад 180 теплих днів.

Головним природним ресурсом громади є кам'яне вугілля. Основа економіки міста – промисловий комплекс, представлений добувною, машинобудівною, металургійною, харчовою та іншими галузями. Трудові ресурси складають 39,4 тис. осіб.

У Покровську діє державний вищий навчальний заклад - Донецький національний технічний університет (ДонНТУ).

У місті діють 20 дошкільних та 16 загальноосвітніх навчальних закладів, 3 позашкільних заклади, 2 музичні школи естетичного виховання, історичний музей, 7 бібліотек, 3 державних клуби, 2 парки культури та відпочинку, 2 палаци культури, 3 лікарні, 7 амбулаторій.

Сьогодні місто залишається крупним промисловим, транспортним і культурним центром Донеччини.

Додаток Б

Дерево стратегічних цілей і завдань розвитку Донецької області на період до 2027 року

Додаток В

Фінансове забезпечення заходів програми економічного і соціального розвитку Покровської міської територіальної громади Донецької області на 2021 рік

Напрями реалізації заходів	Кількість заходів	Витрати на реалізацію					
		у тому числі за рахунок коштів:					
		всього	державного бюджету	місцевих бюджетів		підприємств	інших джерел
				обласного бюджету	міський бюджет		
1. Промисловий комплекс	3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2. Розвиток земельних відносин	5	630,0	0,0	0,0	300,0	10,0	320,0
3. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності, міжнародної і міжрегіональної співпраці	5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4. Інвестиційна діяльність та розвиток інфраструктури	9	197 775,3	197 775,3	0,0	0,0	0,0	0,0
5. Розвиток інформаційного простору. Забезпечення доступу до неупереджених джерел інформації	9	5 362,0	0,0	0,0	5 362,0	0,0	0,0
6. Розвиток підприємницького середовища	14	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
7. Ринок праці. Зайнятість населення	13	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
8. Розвиток ринку внутрішньої торгівлі та надання побутових послуг населенню. Захист прав споживачів	8	7 600,0	0,0	0,0	0,0	7 600,0	0,0
9. Дорожно-транспортний комплекс	3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10. Освіта	9	14 441,8	383,9	0,0	14 057,9	0,0	0,0
11. Підтримка сім'ї, дітей та молоді	11	313,0	0,0	0,0	313,0	0,0	0,0
12. Охорона здоров'я	50	18 038,6	2 093,0	0,0	15 945,6	0,0	0,0
13. Фізичне виховання та спорт	6	14 152,5	0,0	0,0	14 152,5	0,0	0,0
14. Культура і туризм	8	584,2	0,0	0,0	561,2	0,0	23,0
15. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій	7	6 374,7	0,0	0,0	6 374,7	0,0	0,0
16. Захист прав і свободи громадян	28	13 649,0	500,0	0,0	13 149,0	0,0	0,0
17. Соціальний захист населення	70	176 895,3	163 150,3	520,4	12 724,5	0,0	500,0
18. Захист прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	5	1 255,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1 255,0
19. Житлове господарство та комунальна інфраструктура	71	137 587,90	0,0	0,0	137 587,9	0,0	0,0
20. Розвиток міст, районів та об'єднаних територіальних громад	9	9 076,10	0,00	0,00	9 076,10	0,00	0,00
21. Заходи, пов'язані з наслідками проведення ООС, АТО на території області. Підтримка внутрішньо переміщених осіб	9	36 543,5	36 337,6	176,0	29,9	0,0	0,0
22. Впровадження заходів територіального планування	10	80,0	0,0	0,0	0,0	80,0	0,0
23. Охорона навколишнього природного середовища	12	1 412,60	0,0	0,0	1 363,6	49,0	0,0
24. Енергозабезпечення та енергоефективність	9	815,0	0,0	0,0	150,0	0,0	665,0
ВСЬОГО:	383	642 586,5	400 240,2	696,4	231 147,9	7 739,0	2 763,0

Демонстраційний матеріал